5 МАР 1991

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАЪБОН, 13-КУН
ШАМСИЙ 1369 ЙИЛ ҲУТ, 10-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган • 1991 йил 28 февраль, пайшанба, № 42 • НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

Қаерда тартиб-интизом яхши йўлга қўйилган бўлса, меҳнатни уюштириш ва рағбатлантиришнинг илғор усуллари жорий этилиб, инсон омилига эътибор кучайтирилса, ўша ерда муваффақият таъминланаверади. Тошкентдаги ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмасининг 4-йигирув-тўқув фабрикасидан қиёс. Бу ерда ана шу омиллар шарофати туфайли бултур режа 189 фоиз уддаланганди, 1991 йилнинг икки ойлик кўрсаткичлари ҳам юқори.

СУРАТДА: шу фабриканинг пешқадам оператори Ақида Усмонова. У кунлик топшириқни 110—120 фоиз бажараяпти.

Ҳ. СОЛИҲ олган сурат.

ДАВР МАСЪУЛИЯТНИ ВА ПУХТАЛИКНИ ТАЛАБ ҚИЛАДИ

М. С. Горбачёвнинг Белоруссия пойтахти меҳнаткашлари билан учрашувлари

МИНСК, 26 февраль. (ТАСС). Мамлакатда турмушимизни тубдан ўзгартириб юборадиган улкан вазифалар ҳал қилинмоқда. Бу мураккаб ишни Белоруссия меҳнаткашлари зўр масъулият билан бажармоқдалар. Ишончли одамлар! СССР Президенти «В. И. Ленин номли Минск трактор заводи» бирлашмаси ҳудудидаги дастлабки учрашув пайтида шу сўзларни айтди.

Бу ерда ҳар йили юз минг трактор ишлаб чиқарилади, бу Совет Иттифоқида ишлаб чиқариладиган тракторларнинг учдан бир қисмидир. Корхона сут ва гўшт, картошка ва нон... қисқаси, дастурхонимиз мўл бўлиши учун ишлаяпти. Минскликлар бу ишни яхши бажаришаяпти. Лекин чопиқ тракторларининг, фермерлар учун машиналарнинг, томорқа участкаларида ишлатиладиган мотоблокларнинг энг янги моделларини кўздан кечириш чоғида гап фақат МТЗнинг афзалликлари ва муаммолари тўғрисидагина боргани йўқ. Ишчилар: инженер-техник ходимлар хўжаликлараро алоқалар бузилганлиги ҳақида ачиниб гапирдилар. Табиийки, Чернобиль оқибатларини тугатиш билан боғлиқ муаммолар ҳам суҳбатда кўп марта тилга олинди.

Белоруссия ССР Олий Кенгаши биринчи бўлиб ўтган жума куни «Чернобиль атом электр станциясидаги фалокатдан жабрланган фуқароларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида» қонун қабул қилди. Унда жабрдийдаларга имтиёзлар ва тўловлар белгилаб берилган. Лекин ана шу молиявий юкни Белоруссиянинг бир ўзи ўз елкасига ололмайди. Шу сабабли республика халқи Президентга, Иттифоқ ҳукуматига катта умид боғламоқда.

М. С. Горбачевнинг фикри: «Мен бугун Минскда бўламан. Эртага Гомелга, индинга Могилевга бораман. Ҳаммасини ўз кўзим билан кўришни истайман. Шу муаммо билан шуғулланувчи ўртоқлар мен билан бирга бўлишади. Инсон ҳозир қаерда бўлмасин, унга кафолат яратиб бериш учун жабрдийдаларни ҳимоя қилувчи Иттифоқ қонунини қабул қилмоқчимиз. Қонун устида олиб борилаётган иш тугалланмоқда. Бу қонун ҳозир Вазирлар маҳкамасида, Иттифоқ парламентида кўриб чиқилмоқда. Пухталаштирилгандан сўнг бу ҳужжатни кўриб чиқиш учун Олий Кенгаш муҳокамасига қўямиз.

Яна бир қийин мавзу келгусида чакана нархларнинг оширилиши ва компенсация тўловларидир. Ишчиларнинг саволларига жавоб қайтариб, Президент тушунтириб берди: «Агар янги нархларни жорий этсак, нарх оширилгунга қадар компенсация пуллари сўзсиз тўланади».

Ишчилар билан суҳбатларда савдо қоидаларининг бузилиши муаммолари, «мафия тузилмаларининг ҳукмронлиги» тилга олинди.

Цехларда ишчилар билан икки соат давом этган суҳбат бирлашманинг маданият саройида давом эттирилди. Учрашувга бошқа корхоналарнинг вакиллари ҳам келишди.

МТЗ бош директори И. И. Кулешов бирлашмага ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга халақит бераётган муаммоларга тўхталиб, мамлакат ҳукумати устун даражада турган вазифалар орасида фан-техника тараққиёти масалаларини алоҳида ўринга қўйиши лозимлигини таъкидлади. Ҳамма бозор тарафдори бўлса ҳам мамлакат иқтисодиётида бунинг учун етарли даражада ривожланган кўмакчи тармоқлар йўқ пайтда корхонанинг бозор муносабатларига ўтиши жуда оғир ва қийин бўлаяпти.

Сўнгра залга ўрнатилган микрофонлар олдига МТЗ бош конструкторининг ўринбосари С. М. Войчинский, механика-йиғув заводи директорининг ўринбосари И. М. Грунский, ташқи қабул техника назорати бюросининг бошлиғи Н. И. Воробьев, пўлат қуйиш цехи ишчиси В. А. Полешчук, инженер-технолог Е. С. Титович, электр пайвандчилар бригадири Н. С. Крутиков, Минскдаги «Луч» пойафзал фирмаси бош директорининг ўринбосари Г. А. Белевич, Минск мотоцикл ва велосипед заводининг директори К. А. Устимчук келадилар. Улар энг долзарб муаммолар — ҳозирги қийин ва нотинч даврда жамият турмушининг муаммолари ҳақида гапирдилар. Равшанки, ишлаб чиқаришда, турмушда одамларни ташвишга солаётган нарсалар тўғрисида гап борди, лекин ССР Иттифоқи яхлитлигини сақлаб қолиш билан боғлиқ мавзу бош мавзу бўлди. Республикалар ўртасидаги муносабат, конверсия, референдум, Иттифоқ шартномаси, парламент аъзоларининг фаолияти масалалари ҳам тилга олинди.

М. С. Горбачев йиғилганлар ҳузурида сўзга чиқиб, жумладан ҳозирги пайтда бозор сари тезроқ ҳаракат қилиш, Иттифоқ шартномасини тезроқ тузиш бош вазифа эканлигини айтди. У Иттифоқни ислоҳ қилиш муаммоси тўғрисида гапириб, республикалар ўз мустақиллиги ва янги ваколатлари доирасида тўла ҳуқуқли хўжайин бўлиши лозимлигини таъкидлади. Шу сабабли, деди Президент, марказ ихтиёрида фақат барча республикалар учун керакли масалалар: мудофаа, ёқилғи-энергетика соҳаси иншоотлари, темир йўл транспорти, алоқа, айрим бошқа масалалар қолиши керак.

Давлат бошлиғи Иттифоқ шартномаси лойиҳасини тайёрлаётган республикаларнинг мухтор вакиллари лойиҳани мартнинг бошларигача тайёрлаб бўлишларини, шундан сўнг ҳужжат федерация кенгашининг барча аъзоларига юборилишини айтди. У Иттифоқни сақлаб қолиш тўғрисида 17 март куни ўтказиладиган СССР референдуми янгиланган Иттифоқ сари дадил бориш учун имконият яратади, деб ишонч билдирди. Мен Иттифоқимизни қудратли республикалар ва қудратли марказ сифатида тасаввур қилаяпман, деб илова қилди Президент.

М. С. Горбачев Россия парламенти бошлиғининг яқинда телевидение мухбири билан қилган суҳбатини шарҳлаб бериш тўғрисидаги илтимосга жавобан бундай деди: Ҳаммаси шахсий муносабатларга бориб тақалганда эди, жуда жўн бўлур эди. Гап иккита сиёсий йўналиш ҳақида, турли мақсадлар тўғрисида бормоқда. Келишмовчилик ана шунда. Менимча, Россия Олий Кенгаши раисининг мақсадлари қайта қуришнинг режалаштирилган мақсадларига мос келмайди, деди СССР Президенти.

М. С. Горбачев ҳозир бўлган кишиларнинг жуда кўп саволларига жавоб қайтарди.

Республика парламентининг депутатлар милиция тўғрисидаги қонунни муҳокама қилаётган кечки мажлиси мамлакат Президенти билан режалаштирилмаган учрашув учун кутилмаганда бўлиниб қолди.

М. С. Горбачев парламент аъзоларига мурожаат қилиб, Белоруссия бўйлаб сафар чоғида Чернобиль авариясидан жабрланган районларга бориш ниятида эканлигини айтди. Сизлар бу ерда фалокат натижасида бошига кулфат тушган барча одамларни ҳимоя қиладиган қонунни тайёрлаш доирасида олиб борган ишни юқори баҳолаймиз, деди у. Иттифоқ бюджети эндиликда унча кўп эмас, шунга қарамай бюджетда оғир кулфатларимизга ва аввало Чернобиль аварияси оқибатларига тааллуқли бўлим бор. Бу кулфатда сизларни барча республикалар ёлғиз қолдирмаслигига асосланишимиз мумкин. Муаммолар қанчалик кўп бўлмасин, мураккаб вазифалар қанчалик кўп бўлмасин, ҳамма нарсадан устун турадиган жиҳатлар бор. Шунинг учун ҳам биз ҳаммамиз сизлар билан биргаликда ҳаракат қилишимизга умид боғлашингиз мумкин.

Қисқача учрашув доирасида биз Белоруссиянинг, сизларнинг ҳокимият олий органларингизнинг, айниқса ҳозир, биз қайта қуришнинг туб масалаларини ҳал қилишга киришган пайтимизда шу масалаларга доир пухта ўйланган, масъулиятли позициясини жуда қадрлашимизни Белоруссия меҳнаткашларига ва республика Олий Кенгашига айтишга рухсат этгайсиз. Бу принципиал, масъулиятли вазифадир. У турмушни яхшилик сари ўзгартириш лозимлигини тушунишни ўз ичига олади, лекин у бизгача олдинги авлодлар амалга оширган барча ишларга жиддий муносабатни ҳам ўз ичига олади. Бу позиция ҳаётнинг ўзи тақозо этаётган, биз улкан Иттифоқимизни яхшилаш сари ўзгартиришимиз учун зарур бўлган барча илғор талабларни ўз ичига олади. Бу гапларни сизларнинг кўнглингизни кўтариш учун эмас, воқеликни қайд этиш учун гапираяпман. Гоҳ ўнг томондан, гоҳ сўл томондан эсаётган, бунинг устига баъзан қаттиқ эсаётган шамолларга берилманг. Ҳар ҳолда энг қийин иш — йўлдан оғишмай бориш, бош йўналишимизни маҳкам тутиб, марказ кучларини мустаҳкамлаш ва қатъият билан ҳаракат қилишдир.

М. С. Горбачев Белоруссия диёридаги дастлабки куннинг ниҳоясида республика Фанлар академияси жамоаси, ижодий уюшмаларнинг ва Минск зиёлиларининг вакиллари ҳузурида нутқ сўзлади.

СССР Президенти В. И. Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйди.

Учрашувларда Белоруссия ССР Олий Кенгашининг раиси Н. И. Дементей қатнашди.

ИРОҚ ҚЎШИНЛАРИ ҚУВАЙТДАН ОЛИБ ЧИҚИБ КЕТИЛМОҚДА

Ироқ ўз қўшинларини Қувайтдан олиб чиқиб кета бошлади. СССР ташқи ишлар вазирининг ўринбосари А. М. Белоногов 26 февраль куни Москвада бўлиб ўтган брифингда шуни маълум қилди. У Форс кўрфази зонасида ўт очишни тўхтатишга даъват этди.

Кеча тунда, деди А. М. Белоногов, Ироқ ташқи ишлар вазири Тариқ Азиз СССРнинг Бағдоддаги элчихонасига келиб, Ироқ Президенти Саддам Ҳусайннинг мактубини совет вакилига топширди. Мактубда ҳозирнинг ўзидаёқ қўшинларни олиб чиқиб кетиш тўғрисида буйруқ берилганлиги ва уларни олиб чиқиб кетиш бошланганлиги ҳақида гапирилган. Совет дипломати шу воқеанинг ўзи кўрфаз атрофидаги вазиятнинг муҳим жиҳати ва бу Ироқ позициясидаги катта силжиш, деб атади.

А. М. Белоногов СССРнинг БМТ ҳузуридаги вакили Ю. М. Воронцов Москвадан олинган кўрсатмага мувофиқ Президент Саддам Ҳусайннинг мактуби тўғрисида маълумот берганлигини айтди. БМТ Хавфсизлик Кенгаши ушбу вазиятни ёпиқ муҳокама қилишни бошлади.

Айни пайтда А. М. Белоногов бундай вазиятни можаронинг ҳарбий босқичга чек қўйиш ва уни сиёсий жиҳатдан бартараф этиш босқичига ўтказишнинг амалий имконияти, деб баҳолади. Биз БМТ Хавфсизлик Кенгашининг қарори якдил қарор бўлади ва ҳарбий вазиятдан чиқишни енгиллаштириб, қон тўкилишига дарҳол чек қўяди, деб умид қилишни истардик, деди дипломат. Биз Хавфсизлик Кенгаши ўз вазифасини адо этиши ва ўз мажбуриятлари қисқа муддатда бажарилишини таъминлаш учун вужудга келган шароитда амалий роль ўйнаши зарурлигига асосланамиз, деди у. Маълумки, ана шу мажбуриятлардан энг муҳими — БМТ Хавфсизлик Кенгашининг 660-қарорини амалга ошириш. Қувайт мустақиллиги ва суверенитетини тиклашдан иборат.

А. М. Белоногов Совет Иттифоқининг нуқтаи назарини ойдинлаштириб, Ироқ ўз қўшинларини олиб чиқиб кетиш учун энди ҳеч қандай шартлар қўймайди ва шу боисдан Москва Ироқ позициясида ўт очишни тўхтатмаслик учун сабаб бўладиган камчиликлар йўқ, деб ҳисоблаётганини айтди. Бизга шу нарса равшанки, агар бошқа аниқ сабаблар бўлмаса, умумий манфаатлар йўлида уруш ҳаракатларини тўхтатиш зарур, деб таъкидлади у.

(ТАСС).

Яхшидан боғ қолур

БУГУНГИ КЎЧАТ — ЭРТАНГИ ДАВЛАТ

Самарқанд вилоятининг жуғрофий ўрни, тупроқ ва иқлим шароити мевазорлар, токзору дарахтзорларни кўпайтиришга мослашганини биласиз. Табиий муҳит бузилиб, инсон саломатлигига мисли кўрилмаган зарар етказилаётган ҳозирги даврда яшил бойликни кўпайтириш айниқса муҳимдир.

Эътибор беринг-а, бир гектар кўчатзор бир соат ичида 8 килограмм ҳар хил газларни ютади ва шунча кислородни атрофга етказиб беради. Бир туп қайрағоч йиллик вегетация даврида 28 килограмм, қрим қарағайи 54, тут дарахти 31, терак 34 килограмм газ ва чангни ютиб, шунча кислородни теварак-атрофга тарқатади. Бундан ташқари манзарали дарахтлар ҳар хил шовқин-суронни 75 фоиз қайтариб туради.

Худди шундай: боғ-роғлар аҳолини ширин-шакар меваю узум билан таъминлашдан ташқари ҳавони беҳад мусаффо этади, тупроқни сув, шамол таъсирида емирилишдан сақлайди. Вилоятимизда мавжуд боғу токзорлардан йилига 300 минг тонна атрофида турли неъматлар етиштирилаётганини эса алоҳида таъкидлаш жоиз.

Иморат қуришга иштиёқманд ўлкамизда ёғоч муаммоси ўткирлашиб турибди. Шу муносабат билан эслатиб ўтмоқчиман: бир гектар теракзор 10—15 йилда 500 кубометргача ёғоч беради. Бу борада вилоятимизда хайрли ишлар бошланди. Яқин йиллар ичида бу соҳада сероблик таъминланиши аниқ.

Колхоз ва совхозларда 32 минг гектар токзор, 15,5 минг гектар боғлар, 9,4 минг гектар тутзор бор. Ўрмон хўжалиги тасарруфида эса 14,4 минг гектар майдон мавжуд бўлиб, шундан 4,5 минг гектари писта-зор, бодомзор, ёнғоқзор. Бу рақамлар гарчи зерикарли, тилсиз ва ҳиссиз туюлса-да, вилоятимиз республикамизда шу соҳада етакчи ўринни эгаллаб турганлигини яққол ифодалайди.

Самарқанд районидаги «Боғизоғон», Булунғурдаги Навоий номли, Фозил Йўлдош ўғли номли, «Ўзбекистон Компартияси 40 йиллиги», Оқдарёдаги «Кумушкент» давлат хўжаликларининг ташаббускор раҳбарлари яхши ният ила, узоқни кўзлаб дарахтзорлар яратганликларини алоҳида таъкидлаймиз. Шу туфайли мазкур қишлоқларда қурилишбоп ёғоч-тахтага эҳтиёж яқин келажакда қондирилади.

Ўтган мавсумда вилоятимизда дарахт кўчатлари ўтказиш уюшқоқлик билан олиб борилди ва топшириқ 103 фоиз уддаланди. 11,9 миллион ўрнига 12,4 миллион дона кўчат экилди. 1.550 гектар майдонга мевали дарахт ниҳоллари, 1.900 гектар ерга ток кўчатлари қадалди.

Йиллар, асрлар ўтиб, темурийлардан қолган ажойиб боғлар деярли йўқолиб кетди. Пахта яккаҳокимлигига барҳам берилаётган ҳозирги пайтда ана шу жиддий хатони тузатиш, тарих олдида, келажак наздида ўзимизни оқлаш имкони туғилди. Эндиликда Темур давлати пойтахти белининг белбоғи ҳисобланган ҳалқа йўл атрофида, Самарқанд, Оқдарё, Паст Дарғом районларида 14 та яшил маскан — Боғидилкушо, Суғдиёна, Хончарвоқ, Боғитилло, Улуғбек, Боғибеҳишт, Самарқанд, Гулистон, Боғишамол, Навоий, Зарафшон, Даҳбед, Нуроний, Боғибаланд деб номланган боғлар яратилмоқда. Булар, биринчи навбатда, азим шаҳримизнинг кўркига кўрк қўшса, иккинчидан халқимизнинг дастурхонини тўкин этиш, иқтисодимизни мустаҳкамлашга хизмат қилади. Буни самарқандлик ҳар бир фуқаро яхши тушунгани учун ҳам хайрли ишда фаол қатнашмоқда.

Вилоятимизда пахта етиштириш ҳажми камайиши, томорқаларнинг 25 сотихгача етказилиши одамларда боғ-роғларни кўпайтириш иштиёқини кучайтирди. Бу эса мевали дарахт кўчатлари ва ток қаламчаларига эҳтиёжни 2—3 баравар ошириши табиий. Ана шу талабни қондириш мақсадида Р. Р. Шредер номидаги илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Самарқанд филиалига ўтган йили Жомбой районидан 200 гектар, Нарпайда қарийб 100 гектар қўшимча ер берилди. Ҳозир бу майдонларда ниҳолчилик ишлари аниқ мақсадни кўзлаган ҳолда олиб борилмоқда. Бундан ташқари 1989 йилда Булунғур районида кўчатхона ташкил этилиб, унга 100 гектарга яқин майдон ажратилди. Жорий йилда бу ердан 300 минг дона ток қаламчаси олиниб тарқатилмоқда. Кузга бориб у 200 минг туп мевали дарахт кўчати ҳам етказиб беради.

Боғбону соҳибкорлар, ўрмончилар республикамизда эълон қилинган хайрли иш — кўчат экиб, боғ-роғлар яратиш, дарахтзорлар бунёд этиш икки ойлигини намунали ўтказишга қизғин киришдилар. Мавсум учун 1,2 миллион мевали дарахт кўчатлари, 4,2 миллион ток, 4,3 миллион манзарали дарахт, 10 миллион дона тут ниҳоллари тайёрланди. Кузда 200 гектарда мевали боғ, 320 гектар майдонда токзор барпо қилинди.

Умуман бу йил вилоят бўйича 2.000 гектар майдонда мевали боғ яратилади, 600 гектардагиси таъмирланади. Сийрак жойларга 220 минг кўчат экилади. 1.500 гектар ерда токзорларга асос солинади, 680 гектардаги эскилари таъмирдан чиқарилади, сийрак жойларга 650 минг қаламча ўтқазилади.

Аҳлоқ-одобга оид ҳадисларда баён қилинганидек, «Қайси бир мўъмин бирор экин экса ёки мевали дарахт ўтқазса-ю улардан қушлар, одамлар ёки ҳайвонлар еса, бу унинг учун садақа ҳукмида бўлади». Шу ҳикматга риоя қилган ҳар бир самарқандлик аҳоли жон бошига камида 10 тупдан кўчат ўтқазишга аҳд этди. Ниҳолларни ўстириш ва муҳофаза қилиш назорат остига олингани туфайли 1989 йилдан бошлаб яратилган боғлардаги кўчатларнинг 90 фоизи барқ уриб кўкарди. Дарахтларга шакл бериш жадал бормоқда. Бу борада бултур кузда кўргазмалар ташкил қилингани, шу йил январда эса ихтисослаштирилган бригада ва звенолар раҳбарлари ҳамда агрономларнинг ўқиши уюштирилгани фойда берди. Янги боғ ва токзорлар атрофларини панжаралар билан ўраб олиш кўзда тутилмоқда.

Қишлоқ хўжалигини бошқарув такомиллашаётган ҳозирги даврда «Узплодоовощпром» концерни, Ўрмон хўжалиги комитети қайтадан тузилиши айни муддао бўлди. Бу маҳкамалар яқин келажакда умидни оқлайдилар, деб ўйлайман.

А. МУҲАММАДҚУЛОВ,
Самарқанд вилояти мева-сабзавотчилик бирлашмаси раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати.

ЭЗГУЛИК БАЙРАМИ

● Халқ байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш жумҳурият ташкилот комитетининг навбатдаги мажлиси кун тартибига яқинлашиб келаётган «Наврўз»ни муносиб кутиб олишга алоқадор масалалар киритилди.

Мажлисни Ўзбекистон ССР телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитетининг раиси Г. Ёқубов олиб борди.

Бир қанча вазирликлар ва идораларнинг раҳбарлари баҳор тантаналари арафасида олиб борилаётган ишлар тўғрисида ахборот бердилар.

Тошкент ва жумҳуриятимиздаги бошқа шаҳарларнинг театрларида ҳамда концерт ташкилотларида «Наврўз»га тайёргарлик бошлаб юборилгани таъкидланди. Артистлар Ўзбекистон пойтахти марказидаги асосий томоша майдонларидан ташқари, маҳаллаларда, уй-жой даҳаларида ҳам концертлар беришади. Кутубхоналар ва клубларда баҳор байрамига бағишланган махсус тадбирлар ўтказилади.

«Наврўз»да, бошқа ҳар қандай байрамларда бўлганидек, турли-туман ширинликлар, пишириқлар, қандолатлар ҳам кўп бўлади. Савдо, нон-булка саноати корхоналари ана шу вазифани ўз зиммаларига олдилар. Байрам дастурхони анъанавий таомлар — сумалак ва ҳалим билан безатилади. Ҳар бир киши майдонлар ва кўчаларда ўрнатилган дўкончалар ҳамда кўргазмаларда ана шу таомларни бепул татиб кўриши мумкин. «Наврўз» кунлари аҳолига кўнгилдагидек транспорт хизмати кўрсатиш масаласи жуда пишиқ-пухта ўйланмоқда.

Энг муҳими, деб таъкидланди мажлисда, «Наврўз» Ўзбекистонда яшаётган барча халқлар учун баҳор ва янгиланиш байрамига, у ҳар бир хонадонга эзгулик ва қувонч олиб келадиган байрамга айланишини таъминлашдир.

(ЎзТАГ).

ЖУМҲУРИЯТИМИЗ ПАРЛАМЕНТИДА

ИШБИЛАРМОНЛАР «ЎЙИНИ»

Ўзбекистоннинг янги парламенти иш бошлаганига бир йил бўлди. Табиийки, халқ депутатлари парламент ишини ҳали у қадар мукаммал эгаллашгани йўқ. Албатта, улар бу борада қўлларидан келганича изланишаяпти, жаҳондаги бир қатор парламентлар иши билан танишиб, ўзига хос тажриба орттиришаяпти.

Депутатларга бу юмушда Тошкент шаҳар Фрунзе районининг инновация ва менежмент маркази ҳам баҳоли қудрат ёрдам беришни мақсад қилиб қўйганди.

Марказ ходимлари 27 февраль куни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг кичик мажлислар залида жумҳурият Олий Кенгаши комитетлари аъзолари ўртасида ўзига хос тадбир — ишбилармонлар «ўйини»ни ташкил этишди.

Унинг қатнашчилари пойтахтнинг таниқли олимлари, иқтисод, халқ хўжалиги, маданият соҳасидаги етук мутахассислар томонидан олдиндан ишлаб чиқилган дастур асосида турли-туман муаммолар тўғрисида ўзаро баҳслашадилар.

Дастурнинг эса кўлами ниҳоятда кенг: қонунчилик фаолиятининг минтақамизга хос хусусиятлари, депутатлар статуси, этикаси, қонунларнинг босқичма-босқич «ўтиши»даги жараёнлар; партиялар ва халқ ҳаракатлари ўртасида олиб борилиши муқаррар мулоқотлар; норматив ҳужжатларни тайёрлаш, шахсий дастур ишлаб чиқиш ва ҳоказо.

Семинарда Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раисининг ўринбосари Б. И. Буғров қатнашмоқда.

Ишбилармонлар «ўйини»га 1 март куни якун ясалади.

(Ўз мухбиримиз).

Эҳтимол, жамоатчи сураткашимиз О. Журавлева бу онлани тасвирга туширaётганда одатдагидай Шерали Жўраев куйламагандир. Аммо суратга боқиб, машҳур ҳофизнинг овози қулоғимиз остида жарангладн.
Бу кунларга етганлар бор,
Етмаганлар бор.
Фин урушида немис-фашист босқинчиларига қарши курашган Мелибобо (у вақтлари бобо эмас эди) шу кунларни орзу қилган эди. Шукрким, нияти ушалди. Гарчанд ярадор бўлса-да, Зайнаби қошига қайтди. Бир этак болали бўлишди.
Бугун уларнинг олтин тўйига қаршиликларнинг ярми ташриф буюрди десак, муболаға бўлмас.

СУРАТДА: Мели бобо ва Зайнаб буви Кенжаевлар ўз фарзандлари, невара ва эваралари даврасида.

Долзарб мавзуда суҳбат

Абдимурод ҲУСАНОВ: АВТОМОБИЛГА... ҚОРИН ТЎЙМАЙДИ

Бултур Московга борган танишларимиз: «Қорнимиз нонга тўймай келди» десалар, ишонмагандик. Чунки жаҳон социалистик тузумининг юраги бўлган бу шаҳарда ана шу неъматнинг танқислигини ақлга сиғдириш қийин эди-да. Кейин рўзномаларда ёзилгач билдикки, рост экан. Шундан сўнг хавотирлик бошланди: туяни шамол учирса, эчкини осмонда кўр!

Сурхондарё вилоятида уннинг тақчиллиги тўқсонинчи йилнинг охирида белги берди: кўз очиб-юмгунча дўконлар бўшаб қолаверади. У ердаги жанжални кўрганларнинг лабига эса бемаврид учуқ тошди.

Шулар сабаб бўлдими, ҳойнаҳой, худди москваликлар, ленинградликлар сингари сурхондарёликлар ҳам қайта қуришнинг олтинчи йилини унчалик кўтаринки кайфиятда бошламадилар. Ҳар кўнгилда ботмон ҳадик, истаган пайтда дастурхонда нон бўлмай қолиши мумкин. Қорни оч одамнинг қўли ишга борармиди?!

Масъул ўртоқлар эса ноннинг танқислигига катта ижтимоий ҳодиса сифатида қарамасдан, балки муваққат, яъни ўткинчи ҳол деб баҳоламоқдалар. Аслида юзага келган аҳволнинг илдизи ва кўлами биз ўйлагандан кўра чуқурроқ ҳамда теранроқдир.

Эртага нима бўлади?

Куплаб идораларнинг нуфузли раҳбарлари бу саволга гўё ҳеч нарса рўй бермагандек, ҳеч нарсани билмагандек «Албатта яхши бўлиши керак» дея жавоб берадилар. Бироқ Сурхондарёнинг бош тегирмончиси — Шўрчидаги «СССР 60 йиллиги» ун комбинатининг директори **Абдимурод ҲУСАНОВ** масалага бошқачароқ ёндашди:

— Вилоятимизда бор-йўғи битта тегирмон мавжуд. Номидан ҳам кўриниб турибдики, унинг қурилганига кўп бўлгани йўқ. Ўтган йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб ун танқислиги сезилгач, вужудга келган вазиятни юмшатиш мақсадида кечаю кундуз ишладик. Натижада декабрь ойининг ўзида 11.550 тонна ўрнига 12.987 тонна маҳсулот ишлаб чиқарилди. Бу кўрсаткич лойиҳа қувватидан анча юқори.

— **Таъминотдаги танглик барибир юмшамади-ку?**

— Шу пайтга қадар биз бошқа республикалардан эҳтиёждан зиёд миқдорда ун олардик. Хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш шароитига ўтилгандан сўнг аҳвол ўзгарди. Ахир ким ҳам оғзидагисини бергиси келади, дейсиз! Шундай бўлгач, ўзимизга ўзимиз енг топишга мажбурмиз. Аммо ҳозирги имкониятимизни кутилган даражада деб бўлмайди.

— **Яъни?..**

— Тегирмонимизда бултур жами 136 минг тонна маҳсулот ишлаб чиқарилганди. Бу йил ана шу кўрсаткич 148.800 тонна этиб белгиланди. Ваҳоланки, вилоят аҳолисининг йиллик эҳтиёжи 200 минг тоннадан ошади. Устига устак, режалаштиришда ҳамон чалкашликлар содир бўлаяпти. Масалан, ўтган йили киши жон бошига 123 килограмм миқдорида ун ажратилганди. Истеъмолдаги тафовут эса ўттиз килограммдан ортди. Бу ҳол ўз навбатида бошқа жараёнларни айқаш-уйқаш қилиб юборди.

— **Ўзбекистонда Россиядагига нисбатан кўпроқ нон истеъмол қилинаркан. Бунинг сабабини гўшт, сут, қатиқ, мева ва сабзавот сингари маҳсулотларнинг ўрни ана шу неъмат билан қопланаётганига йўйишмоқда. Аслида ҳам шундай. Агар дастурхонимиз ҳозиргидан тўкинроқ бўлганида, эҳтимол, эҳтиёж бироз камроқ бўлармиди... Сиз нима дейсиз?**

— Халқимизда: «Куним нонга қолди» деган ибора бор. Бу каломда ҳикмат мужассам. Яъни ким нонни кўп еса, ўшанинг камбағаллик даражаси ҳам юқори бўлади. Бу билан мен ун танқислигини оқламоқчи эмасман. Аммо бир нарса аниқ: тириклик неъматининг ўрнини бошқа маҳсулот қоплай олмайди. Тегирмонимизнинг қуввати ҳеч бўлмаганда ўттиз фоиз оширилганда эди, вилоят аҳолисининг эҳтиёжи тўлиқ таъминланган бўлурди. Бироқ хўжалик юритишнинг марказлаштирилган усуллари сиз билан бизнинг хоҳишимизни инобатга олади дейсизми? Бир мисол, Сариосиё, Жарқўрғон ва Гагарин районларида кичик тегирмонлар қурилиши режалаштирилган. Кечаги гап бугунга тўғри келмаётган паллада уларнинг яна икки-уч йилдан кейин ҳам маҳсулот беришига кафолат оз. Шу боис ягона комбинатни имкони борича кенгайтириш пайида бўлишимиз керак.

— **Бу вазиятдан қутулишнинг сўнгги йўли деб ўйлайсизми?**

— Албатта, ошиғич чораларни ҳам изламоқ керак. Айтайлик, четдан камида эллик-олтмиш минг тонна ун олиш лозим. Аммо иттифоқда ортиқчасини топиш мушкул. Шунинг учун хорижий мамлакатлар, айниқса капиталистик давлатлар билан тўғридан-тўғри алоқа ўрнатиш зарур. Сабаби — уларда доимо дон бўлади. Вилоят, республика раҳбарлари шундай ҳаракатларни қилишаяпти.

Абдимурод Ҳусанов билан суҳбат асносида бир нарса ойдинлашди: тўқсон биринчи йилнинг дастлабки ярмида ҳам нон танқислиги сақланиб қолади.

Иқтисодиётимиз ва таъминотимизни чўза-чўза шу кунга етдик. Энди ингичка узилади! Шу боис ХЎЖАЛИКни мақсадга мувофиқ тарзда мустаҳкамлаш чораларини кўришнинг пайти келди. Аммо амалда нима бўлаяпти ўзи? Биз ҳатто соч ювадиган, қўлга суриладиган нарсаларни ҳам валютага харид қилаётирмиз. Ўтган йили Сурхондарёдаги баъзи саноат корхоналари ана шу маблағга капиталистик мамлакатлардан ўнлаб автомобиллар, телефон аппаратлари келтиришди. Бу жараён, табиийки, тўқсон биринчи йилда ҳам давом этади. Кўп гурунгларда бўлдим, лекин бирон масъул ўртоқнинг «Мен тегирмон сотиб олаяпман!» деганини эшитмадим.

Япониянинг автомобилларига эса... қорин тўймайди.

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

«МЕНЕЖЕР» ЎРГАТАДИ

Андижондаги «Менежер» марказини дастлабки аграрчи мутахассислар битириб чиқдилар. Ленин районидаги хўжаликларнинг раҳбарлари ва бош мутахассислари шу курсларни ўқиб битирганликлари тўғрисида гувоҳнома олишди.

Улар бир ойдан кўпроқ вақт давомида олимлар ва амалиётчи иқтисодчиларнинг деҳқончилик-саноат комплексини бозор муносабатларига ўтказиш, ишлаб чиқаришни компьютерлаштириш, меҳнатни илмий ташкил қилиш муаммоларига бағишланган лекцияларини тингладилар. Курс тингловчилари мунозараларда, суҳбатларда иштирок этдилар, «Менежер» маркази база корхоналари ва хўжаликларининг раҳбарлари билан учрашдилар, вилоят ҳисоблаш марказида иш ўргандилар.

Улар Тошкент яқинидаги «Политотдел» жамоа хўжалигида ҳам бўлиб, деҳқончиликда, чорвачиликда меҳнатни ташкил қилишнинг замонавий шакллари ва усуллари билан танишдилар. Қишлоқ меҳнаткашлари меҳнат қилиши ва дам олиши, жамоа хўжалигидаги кичик корхоналар фаолияти учун яхши шароит яратиш тўғрисидаги маълумотлар фойдали бўлди.

Андижон вилоятининг бошқа районларидаги жамоа ва давлат хўжаликларининг раҳбарлари ҳамда мутахассислари ҳам бир йил мобайнида «Менежер» марказида ана шундай 130 соатли дастур асосида таҳсил оладилар.

ДЎСТЛИК ЧЕГАРА БИЛМАС

АФҒОНИСТОН БИЛАН ИЛК БИТИМ ИМЗОЛАНГАНИГА ЕТМИШ ЙИЛ ТУЛДИ

Юсуф АБДУЛЛАЕВ,
Ўзбек-афғон дўстлик жамияти раиси, республика халқ таълими вазирининг биринчи ўринбосари

Кўҳна тарих саҳифаларида қутлуғ из қолдирган ўзбек алломаларининг таржимаи ҳолларига назар ташлар эканмиз, Афғонистондаги шаҳарларнинг номларига бот-бот кўзимиз тушади. Мир Алишер Навоий, Беруний, Бобур каби донишмандлар афғон заминида яшаб, ижод этганлар. Ўзбек халқининг даҳо мутафаккири Алишер Навоийнинг, дилбар шоир Бобурнинг қабрлари эъзоз топган тупроқни эслаган ҳар бир инсон Афғонистонни хотирлайди. Дарҳақиқат, яқин ўтмишга қадар афғон ва ўзбек ерлари ҳудудида чегарачи турмас, ҳар икки юрт аҳли ҳар икки гўшага бемалол қириб чиқар, савдо-сотиқ қилар, хеш-ақраболик ипларини боғлашар эди.

Афғонистонда мустақиллик учун кураш бизда Октябрь инқилоби ғалаба қилган бир даврда авжига чиқди ва бу мустақилликни биринчилардан бўлиб 1919 йилнинг 27 мартида Шўро ҳукумати тан олди.

Афғон амири Омонулла юборган элчиларнинг Ленин томонидан эътибор билан қабул қилиниши, икки давлат ўртасидаги дўстона алоқага асос солиниши натижасида 1920 йилдаёқ Шўро ҳукумати ўзи оғир аҳволда бўлишига қарамай Афғонистонга бир миллион сўм маблағ, кўплаб мудофаа қуроллари билан ёрдам берганди. Ўз навбатида Афғонистон очарчиликни бошидан кечираётган Поволжье халқига 200 минг пуд дон инъом этди. Бир-бирига ёрдам қўлини чўзиб тинч-тотув яшаш, яхши қўшничилик алоқаларини мустаҳкамлаш йиллар синовидан ўтиб келди. Бунда 1921 йилнинг 28 февралида имзоланган дўстлик, қардошларча ҳамкорлик хусусидаги афғон-шўро шартномаси муҳим аҳамият касб этди.

Афғонистонда савр инқилобининг ғалаба қилиши дўстлик ва қардошларча ҳамкорликни янги поғоналарга кўтарди. Шунинг учун 1978 йилнинг декабрида тузилган шўро-афғон шартномасида ҳамкорлик доираларини янада кенгайтириш кўзда тутилган эди. Шунга кўра ҳамкорликда турли қурилишлар қилиш, халқ хўжалиги объектларини ишга тушириш, шўро мутахассисларини маслаҳат бериш учун Афғонистонга иш сафарларига жўнатиш, афғонистонлик ёшларни шўро юртида ўқитиш каби қардошлик тадбирлари анча кенг йўлга қўйилди. Ҳозирга қадар Афғонистонда Шўро ҳукуматининг ёрдами билан қурилиши бошланган 220 та объектдан 130 таси фойдаланишга топширилди. Бу корхоналарда 60 минг афғон ишчилари ишлаб, Афғонистондаги давлат завод ва фабрикаларининг 60 фоиз, жами давлат сектори бўйича 75 фоиз саноат маҳсулотларини ишлаб чиқармоқдалар.

Фан ва маданият, халқ таълими борасида ҳам шўро-афғон дўстлиги ривож топмоқда. Иттифоқимизнинг ўрта махсус ва олий ўқув юртларида 8 мингдан зиёд афғонистонлик ёшлар таълим олишмоқда.

Ўзбекистонлик мутахассислар ёрдамида Афғонистонда катта ишлар амалга оширилаяпти. Жалолободдаги йирик суғориш канали, Қобул дарёси ўзанига, Доруит дарасида қурилган тўғон ва 50 миллион кубометр сиғимли сув омбори ана шу ҳамкорлик натижасида дунёга келган. Тошкентдаги «Средазгипроводх л о п о к», «Узгипроводхоз» институтларининг мутахассислари ёрдамида Афғонистоннинг шимолий ноҳияларидаги 200 минг гектар қўриқни ўзлаштиришга, 150 минг гектар майдонда суғориш ишларини яхшилашга кўмак берадиган лойиҳа ишлари ишлаб чиқилди. «Сарде» суғориш комплекси базасида дончиликни ривожлантиришга қаратилган лойиҳа ҳам ана шундай ишлар жумласидандир. Бунга кўра Амударё қирғоғидаги Ғиштепа даштида 92 минг гектар майдон суғорилади.

Афғонистоннинг бошқа ноҳияларида ҳам суғориш ишларини амалда яхшилашга қаратилган лойиҳа-тадқиқот ишлари давом эттирилмоқда. Ўзбекистонлик геологлар Афғонистонда табиий бойликларни қидириб топиш борасида ҳам бирмунча ишларни амалга оширмоқдалар.

Ўзбекистон Афғонистон учун фақат қурилиш, лойиҳа-тадқиқот ишларини амалга ошириш, ёшларни ўқитиш билангина чегараланиб қолмай, балки экскаваторлар, турли тракторлар, қишлоқ хўжалиги машиналари, моторлар, насослар, киноаппаратлар, пахта заводи ускуналари, дориворлар, чигит ва бошқа товарлар ҳам етказиб бермоқда. Ўз навбатида Афғонистондан Ўзбекистонга гилам, тери-кўн маҳсулотлари, газ, қуруқ мева, консервалар, газлама ва ҳоказолар олиб келинмоқда.

Ўзбекистон билан Афғонистон ҳамкорлиги кундан кунга ривож топиб, ҳар икки томондан расмий делегациялар, фан ва маданият ходимларининг, журналистлар, спортчиларнинг бориб келишлари, турли кўргазмалар, китоблар алмашиш, ҳамкорликдаги илмий нашрлар бунга мисол бўла олади.

Шўро-афғон халқлари дўстлиги тарихида биринчи бор Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институти олимлари ташаббуси билан ҳар икки мамлакат олимларининг ҳамкорликда олиб борган ишлари асосида Афғонистон жумҳуриятининг ривожланиши ва анъаналарига бағишланган «Афғонистон жумҳурияти» китоби ёзилиб, чоп этилди. Бу китобни яратишда ўзбекистонлик, москвалик, шунингдек Афғонистон жумҳурияти Фанлар академиясининг мухбир аъзоси М. З. Уфуқ раҳбарлигидаги олимлар жонбозлик кўрсатишди.

Халқлар ўртасидаги дўстлик кўпригини мустаҳкамлашда ўзбек-афғон дўстлик жамияти ҳар қачонгидан фаолроқ иш олиб бормоқда. Зотан бугунги талаб бу борада ҳам ишларни ташаббускорлик, ижодкорлик, изланувчанлик асосида ривожлантириш зарурлигини кўрсатмоқда. 1987 йилдан бошлаб Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Сурхондарё вилоятларида ўзбек-афғон дўстлик жамиятининг бўлимлари фаолият кўрсата бошлади. Жамиятнинг ана шу вилоятлардаги фаоллари ёрдамида Афғонистоннинг Саманган, Боғлон, Жузжон, Балх вилоятлари билан бевосита ришталар боғланди.

Бундай алоқалар айниқса биродаркушлик жангларидан азоб чеккан афғон эли, ери учун жуда зарур. Ўқлар, миналар, бомбалардан яра бўлган қалбларга дўстлик, биродарлик бугун энг кучли малҳам, дармон бўлажак. Шунинг учун ҳам ўтган йили ўзбек-афғон жамиятининг таклифи билан 5 гуруҳда 200 нафардан ортиқ афғон фуқаролари Ўзбекистонда меҳмон бўлдилар. Улар Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Урганч каби шаҳарларга сафар қилиб, ўзбек меҳнаткашларининг ҳаёти билан яқиндан танишдилар.

Афғонистонда халқ хўжалигининг турли соҳаларини ривожлантиришда кўплаб ўзбекистонлик мутахассислар ёрдам беришидан ташқари афғонларнинг ўзларидан мутахассислар, малакали кадрлар тайёрлаш борасида ҳам катта ҳажмдаги ишлар амалга оширилмоқда.

Ўтмишда Алишер Навоий, Бобур, Ибн Сино, Беруний, Саккокий, Ансорий каби кўплаб донишмандларнинг афғон юртида яшаб, ижодий дурдоналар яратганликлари, ўзбек халқининг афғон халқи билан азалдан тақдирдош эканлиги ҳар икки юртнинг тарихи, бугуни, истиқболини ўрганишга табиий қизиқиш уйғотади. Бу эса дўстона маданий алоқаларни, ижодий ҳамкорликни, амалий фаолиятни янада кенгайтиришни тақозо этади. Жамиятимиз икки қўшни халқларнинг ана шундай маънавий эҳтиёжларини қондириш учун ҳар икки томондан фан ва маданият ходимларининг, санъаткорларнинг, ёзувчилар, журналистлар ва спортчиларнинг кўплаб сафарларини уюштиришга бош-қоши бўлмоқда.

Тарихий қўлёзмаларни алмашиш, турли осори атиқаларни, фольклор намуналарини, қадимий обидаларни ўрганиш ҳар икки юрт олимларига ўз тарихларини, маданиятларини чуқурроқ эгаллашларига шароит яратаяпти. Жамиятимиз Ўзбекистондаги кенг жамоатчиликнинг Афғонистонга бўлган қизиқишини ҳисобга олиб, афғон дўстларимиз билан мустаҳкам алоқани йўлга қўймоқда. Бунда бизга Афғонистон жумҳуриятининг Тошкентдаги Бош консулхонаси ходимлари ҳамиша яқиндан ёрдам беришмоқда. Шу туфайли жумҳуриятимиздаги матбуот нашрларида, радио ва телевидение эшиттиришларида Афғонистондаги ижтимоий, маиший, сиёсий ҳаёт, турмуш тарзи ҳақида маълумотлар, кенг тушунчалар бериб борилмоқда.

«Ўзбекистон — бизнинг яқин қўшнимиз, — деган эди жумҳурият рўзномаларидан бирининг мухбири саволига жавоб бериб Афғонистон жумҳуриятининг Президенти Нажибулла. — Амударёнинг афғон томонидаги қирғоғидан туриб дурбинсиз ҳам дарёнинг нариги қирғоғидаги ўзбек дўстларимизни бемалол кўришимиз мумкин. Шарқда сув — бу ҳаёт, деб бежиз айтишмаган, бизни дарё бирлаштиради».

Бу фикр — ўзбек-афғон дўстлиги, ҳамкорлигига берилган одил баҳо. Афғон ва шўро давлатлари ўртасида дўстлик, бирдамлик битими имзоланганлигининг етмиш йиллиги кунида бу алоқалар янада мустаҳкамланаверади, деб умид қиламиз.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИДАН ЭШИТИНГ

ЕГИН НОННИ ҲАЛОЛЛАБ

Корхоналар, хўжаликлар, ташкилотлар қўшимча тузилган участка милиция инспекторлари учун шартнома асосида 1 миллион 480 минг сўм ўтказдилар. Шунинг ҳисобига уларнинг сони 580 нафарга етди. Олмалиқ шаҳрида муниципал милиция ташкил қилинди. Ғалаба районида милицияга кўмаклашувчи муқим ишчи отрядлари тузишга киришилди. Натижада участка инспекторларининг фаоллиги кучаймоқда. Улар аввалги йилга нисбатан 72,8 фоиз жиноятни кўп очиб, 4,5 баравар зиёд жиноятнинг олдини олдилар. Қидирувда бўлган шахсларни топиш 34,8 фоиз ошди.

Кўчаларда, жамоат жойларида тартиб мустаҳкамланаётир. Ўтган йили кўча, майдон, боғ ва хиёбонларда содир этиладиган жиноятлар 37,4 фоиз камайди. Участка инспекторлари майда ўғирлик, безорилик, чайқовчилик, спиртли ичимликларни сотиш қоидаларини бузиш ҳолларига қарши самарали иш олиб бормоқдалар.

СУДЛАРДА САНСАЛОРЛИК

Биз ҳуқуқий давлат қурмоқчимиз. Бироқ унда етакчи бўлмиш адлия-судлов идоралари бунга тайёрми? Улар ўз ишларини тубдан қайта қуриб олаётирлармиз?

Бу соҳада вужудга келган аҳвол юқоридаги саволларга ижобий жавоб бермайди. Тўрачилик, сансалорлик, ўзибўларчилик айниқса вилоят судлари фаолиятида кенг ёйилган. Халқ судларида фуқароларнинг хатлари ва мурожаатларига лоқайдлик билан муносабатда бўлиш, судлов ишларини кўриб чиқиш муддатларини чўзиб юбориш ҳоллари камаймаётир. Аксинча, ўтган йили муддати кечиктириб кўрилган жиноий ишлар миқдори деярли икки баробар кўпайиб, 457 тага етди. Ангрен, Янгийўл шаҳарлари, Бўстонлиқ, Ғалаба, Оржоникидзе, Тошкент районлари халқ судлари фаолиятида бу тамойил айниқса кучли.

Жўра САЪДУЛЛА.

Янтиқўрғон районидаги Ульянов номли давлат хўжалигида бултур атлас тўқиш цехи ташкил этилганди. Ўтган даврда 1.200 метр газлама тайёрланиб, харидорларга сотилди.

Келгусида дастгоҳлар сони икки ҳисса ортади, яъни 8 тага етказилади, 30 киши эса иш билан таъминланади.

СУРАТДА: илғор тўқувчи Аюбхон ЙЎЛДОШЕВ.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

ЯЙЛОВ КЕЗИБ, СУРУВ СУРИБ

Бир чети Ҳисор тизма тоғларига туташиб кетган яйловларда «Нишон» давлат наслчилик заводининг чорвадорлари тунни тонгга улаб, табиат қийинчиликларига жасоратли меҳнат билан жавоб бермоқдалар. Чўпон-чўлиқлар, қишлоқлардан ёрдамга келган ишчилар, механизаторлар, мутахассислар яйловларда неча-неча тунларни беҳаловат ўтказиб, ҳар бир отарнинг тўқ ва иссиқ қишловини таъминламоқдалар.

Бир қарашда ўркачли тизмалар узра ёйилган яйловларда ҳаёт қишнинг мудроқ уйқусига монанддек туюлади. Лекин сойларда, қирларнинг қуёш тафтидан қори эриб кетган кунгай бетларида чинакам ҳаёт қайнайди. Қир-адирларга ёйилган қоракўл қўйлар суруви тобора кўзга яққолроқ ташланади, жониворларнинг маъраши, ем-хашак майдалашда ишлатилаётган техника ва механизмларнинг шовқинига қўшилиб кетади.

— Кейинги ўн йил мобайнида яйловларимизга биринчи бор қалин қор тушди, — дейди завод директори Мадат Ғелдиев. — Лекин бундан чорвадорларимиз довдираб қолишгани йўқ. Чунки қишлов учун пухта тайёргарлик кўриб, етарли миқдорда ем-хашак жамғариб қўйгандик.

Директор таъкидлаганидек, хўжаликда аввалги йиллардан қолган 6 минг тонна пичан ёнига яна 10 минг тонна озуқа жамғариб қўйилди. Ғамланган озуқанинг асосий қисмини беда пичани, каррак каби қоракўл қўйлар учун тўйимли хашак ташкил этади. Шунингдек, ҳар бир отар учун кошар ва қўтонлар ремонтдан чиқарилди, иссиқхоналар барпо этилди.

Хўжаликда бўғоз соалиқлар, қўзилар, ўртадан паст семизликдаги қўйлар учун ем-хашак майдаланиб, турли витаминлар, ем билан тўйинтирилган ҳолда бериш одат тусига кирган. Кузда ҳар бир фермага иккитадан хашак майдалайдиган механизм ажратилган эди. Улар айни кунларда икки сменада ишлатилаётир. Чорвадорлар майдаланган хашакни пешма-пеш отарларга, айвонлар тагига, омборларга ташиб, ғамлаб қўймоқдалар. Бир қисми эса намланиб, димлангандан сўнг қўйларга едирилмоқда.

Қишлоқ ва қўзилатиш мавсумини чиқитсиз ўтказиш учун маъмуриятнинг буйруғи билан мавжуд 76 отарнинг ҳаммасига ёрдамчи ишчи кучлари, ҳар бир фермага иккитадан юк машинаси, тўрттадан трактор тележкаси, биттадан махсус сув ташийдиган машиналар бириктилди. Бу транспорт воситаларидан унумли фойдаланиш чоралари кўрилаяпти, энг узоқ, юк машиналар бориши қийин бўлган отарларга тракторлар ёрдамида ем-хашак ташилаётир. Ферма ва отарларда ёрдамчи ишчиларга, механизаторларга, шофёрларга яхши шароит яратишга ҳаракат қилинмоқда. Уларга хўжалик марказидан ун ва бошқа маҳсулотлар узлуксиз етказиб берилаяпти.

Қишловни ҳар томонлама соз ўтказаётган ферма ва отарлар вақти-вақти билан касаба уюшмаси комиссияси тавсиясига кўра рағбатлантирилиб борилаяпти. Қишлов бошлангандан буён моҳир чорвадор Бўрон Зиёдуллаев мудирлик қилаётган ферма чўпон-чўлиқлари пешқадамликни қўлдан беришмаётир. Гелди Арабов, Урол Кўчиев, Ўроз Намозов, Соат Бўтаёров, Эшпўлат Бозоров, Шербой Жиянов, Омон Шерқулов, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Сероб Бойқулов каби моҳир чорвадорлар бош чўпон бўлган отарларда ҳам қоракўл қўйлар ўртадан юқори семизликда қишловдан олиб чиқилаётгани бир неча бор таъкидланиб, муносиб тақдирланди.

Заводнинг ҳар бир отари, ҳар бир қўй ва қўзи чорвадорлар, мутахассислар назоратида, яйловларга қалин қор тушган кезларда ҳам қўйлар кошарлар атрофида яйратилади. Мутахассисларнинг фикрича, қоракўл қўйларнинг қорда ёки намда ётиб қолишига мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. Чунки қорга ётиб қолса, турли касалликларга чалиниши, қоракўл терининг сифати бузилиши мумкин. Шунинг учун ҳам чорвадорлар қоракўлчиликнинг ана шу нозик жиҳатларига эътибор бермоқдалар. Жониворларни қиш фаслида ҳам илиқ қудуқ сувидан ҳар куни бир марта суғориб туришга катта аҳамият берилмоқда. Чанқатиб қўйилган қўйлар қор капалаб ёки кўлмак сувлардан ичиб қўйиши мумкин. Шуни ҳам айтиш керакки, завод чорвадорлари ойлик меҳнат ҳақларини вақтида олиб туришибди. Уларнинг ўртача ойлик маоши 160 сўмни ташкил этади. Лекин берилаётган шу ҳақ чўпон меҳнатига, у тортаётган заҳматларга арзимайди. Масалан, ўтган йили давлатга 663 тонна гўшт, 94 тонна жун, 11 минг 198 дона қоракўл тери етказиб берилди. Бу соҳадаги режалар ошириб адо этилди. Жуннинг ҳар килограмми учун 7 сўм 30 тийиндан, қоракўл терининг ҳар донаси учун ўртача 30 сўмдан ҳақ тўланди. Ваҳоланки, чўпоннинг узоқ яйловларда беҳаловат меҳнати эвазига етиштириладиган жуннинг ҳар килограммидан ўртача икки жуфт костюм-шим тикиш мумкин. Бир жуфт костюм-шимнинг чакана нархи 250 сўм туришини ҳисобга олсак, ҳар килограмм жун ҳисобига 499 сўму 70 тийин фойда кўрилади. Наҳотки, жун етиштиришдан келаётган фойданинг ақалли 50 фоизини чорвадорларга қайтариш мумкин бўлмаса?

«Нишон» давлат наслчилик заводида етиштирилаётган ҳар бир қоракўл тери Ленинграддаги халқаро аукционда 32—40 доллардан 48 долларгача сотилаётгани ҳолда хўжаликка 30 сўмдан берилаётгани ҳам инсофдан эмас. Москва, Ленинград шаҳарларида бир доллар қўлда 40 сўм пулланаётганини ҳисобга оладиган бўлсак, ҳар бир қоракўл тери учун заводга 0,65 доллар ҳисобида пул тўланаётганини қандай баҳолаш мумкин?!

Кейинги йилларда ҳар бир хўжаликнинг ўз даромадига ўзи эгалик қилиши тўғрисида кўп гапирилмоқда. Ҳатто чет эл бозорига чиқиб валюта ишлаши мумкинлиги ҳақида ҳам матбуотда ёзилмоқда. Бу эса ҳамон нишонлик чорвадорларнинг орзусига айланиб қолаётир.

Давлат томонидан гўштнинг харид нархи оширилди. Завод давлатга ҳар кило қўй гўштини 4 сўму 20 тийиндан сотмоқда. Аммо чорвадорга бунинг ҳам нафи тегаётгани йўқ. Чунки чўпон-чўлиқларга меҳнат ҳақи тўлаш соҳасидаги эски нормативлар ҳамон амалда. Хўжалик раҳбарлари эса эскича тартибларни ўзларича ўзгартира олганлари йўқ. Уларнинг қўллари ана шу нормативлар туфайли маҳкам боғланган.

Нишонлик чорвадорлар шунга қарамасдан яхши кунларга умид билан меҳнат қилмоқдалар. Қумчўл, Эшонқоқ, Гулбодом, Шакарча, Бўзтепа, Қирққулоч, Отқудуқ, Найман, Асомқуруқ, Омонқудуқ, Керкенчак каби яйловларда давлат хўжалигининг 58 минг бош қоракўл қўйи боқилмоқда. Қўй-қўзиларнинг биронтаси ҳам бесабаб чиқим бўлишига йўл қўймаслик чора-тадбирлари кўрилаяпти.

Завод жамоаси чорва қишловини ҳар томонлама намунали якунлаб, ҳар юз совлиқдан 110 тадан қўзи олиш, уларнинг аксарият қисмини насл учун қолдириб, яйловларни қоракўл қўйларга тўлдириш аҳди билан меҳнат қилаяпти.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Эркин фикр, холис маслаҳат

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим

Охирги пайтда «Бозор», «бозор иқтисодиёти» сингари ўхшаш сўз ва жумлалар оғиздан тушмай қолди. Ҳамма ўз фикру тасаввурини айтмоқда, ўртоқлашмоқда, ўртага ташламоқда. Гапу сўзлар ичида: «Бизнинг ота-боболаримиз савдогар ўтганлар, бу ишлар қонимизда, тарихимизда бор», деган фикрлар ҳам айтилаяпти. Лекин ҳеч ким ўша ота-боболаримиз билган бозор нимаю ва не асосда собит бўлганлиги ҳақида бирор оғиз сўз айтгани йўқ. Эҳтимол бу шарқшуносларнинг вазифасидир, чунки маданий меросимиз таҳлилу тақдири уларга топширилган, ахир. Аммо бу соҳада ҳали қайта қуриш бўлгани, турғунлик йиллари қолипи шарқшуносларни ўзидан озод қилгани йўқ. Улар ҳозирги муҳим муаммоларни ҳал қилишга улкан маданий меросимиз тажрибаси асосида ўз ҳиссаларини қўшмоқлари зарур.

«Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин» нақлига хилоф бўлса ҳам, ушбу мавзуда баъзи мулоҳазаларни ўртоқлашишни ирода қилдим.

«Бозор иқтисоди» тўғри атама, «бозор иқтисодиёти» дейиш нотўғри. Иқтисодиёт — иқтисоднинг жами, иқтисод эса арабча сўз бўлиб, тежамкорлик маъносини англатиб, Ғарб халқларидаги «эканомика» атамаси ўрнида ишлатилади.

Айни пайтгача бозор иқтисодининг ҳар хил омиллари ҳақида қайта-қайта гапирилиб, турли шарҳлар ҳам қилинмоқда. Лекин бозорнинг ҳақиқий омили — инсоний омил ҳақида ҳеч ким гапирмайди. Ахир бозор иқтисодини амалга оширувчи, ундан фойда ёки зарар кўрувчи ҳам инсон-ку!

Агар бозор иқтисодини амалга ошириш ҳалоллик, инсонийлик асосида бўлмаса, оқибати яхши чиқиши қийин. Буни кооперативлар мисолида кўрсак ҳам бўлади. Аслида уларга давлатнинг қўли қисқа бўлиб турган жойларда ёрдамчилик қилиш, халққа хизмат этиб, фаровонликни йўлга қўйиш учун рухсат берилган эди. Лекин булар пул орқасидан қувиб, ҳаром йўлдан бориб, муаммо устига муаммо қўшилишига олиб келдилар.

Ҳақиқатини айтганда, тўғри йўлга ўтиб олиш қийин бўлади. Инсон ўзини таниганидан буён ривожланиб, шаклланиб келаётган бозор иқтисодига энди ўтмоқчимиз. Йўл бошида турганимизда боболаримизнинг бу ишга муносабатлари қандоқ бўлган, улар буни қандоқ йўлга қўйганлар — шунга ўхшаш саволларга жавоб топиш мақсадида дуру гавҳардан азиз улкан маданий меросимизга мурожаат қилсак, деб ўйлайман.

Бизнинг ота-боболаримиз бу соҳада ўзига хос тенглама ишлатганлар: **Аллоҳ — Инсон — модда—вақт = Иқтисодий равнақ.**

Ислом ақидаси бўйича дунёдаги ҳамма иш Аллоҳ таолага бориб тақалади. Усиз ҳеч нарса бўлмайди. Шу билан бирга Аллоҳга имон инсонни яхши ишларга чорлайди. У иқтисодга адолат, омонат, ҳалоллик маъноларини бериб, очкўзлик, судхўрлик, ҳаром ва адолатсизликлардан четлатади.

Иқтисод равнақи учун зарур омиллардан бири инсондир. Чунки ҳамма нарса одам учун. Аллоҳ таоло борлиқни ва ундаги нарсаларнинг ҳаммасини унинг манфаати учун яратганини Қуръони каримда такрор-такрор айтган. Инсон иқтисодни ривожлантириш учун сабаб, бу нарса унинг ҳаракати билан амалга ошади. Агар инсон ҳаракат қилмаса, унга ризқ-рўз ўз-ўзидан пайдо бўлиб қолмайди.

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом «Касбларининг шарафлиси кишининг ўз қўли билан бажарадиган касбидир», деганлар. Амалга чорловчи оятлар, ҳадислар, асарлар жуда ҳам кўп. Биргина мисол келтирсак кифоя қилар: «Ҳазрати Умар розиаллоҳу анҳу бекорчи одамларни учратиб қолиб, «Сизлар кимсизлар?» деб сўрабдилар. Улар бўлса: «Биз таваккалчилармиз» дейишибди. «Ёлғон гапираяпсизлар, дебдилар ҳазрати Умар. — Таваккалчи ерга уруғни сочиб қўйиб, сўнгра Аллоҳга умид боғлаганлар. Бирортангиз «Ё бор худоё, ўзинг ризқ бергин» деб ризқ талаб қилишдан ўтириб қолманг. Биласизки, осмондан тилла ёки кумуш ёғмайди», деганлар.

Ҳа, инсон ҳалоллик, поклик билан ўз жамияти равнақи учун ҳаракат қилмоғи ислом дини тарғиб қилган ишдир.

Турли хилдаги маҳсулотларни ишлаб чиқариш, иқтисодий тараққиёт учун интилиш фарзи кифоя бўлиб, бу нарса амалга ошмаса, ҳамма мусулмонлар гуноҳкор, баъзилари уни амалга оширсалар ҳамма гуноҳдан фориғ бўлади. Давлат эса бу ишларни турли усуллар билан қувватлаб туриши керак.

Учинчи омил моддий нарсалар бўлиб, улар хилма-хилдир. Жумладан деҳқончилик, денгизчилик, саноат, ҳайвонот тарбияси, кончилик, ҳунармандчилик ва бошқалар.

Қуръони каримда зироат — деҳқончиликка тарғиб қилувчи ерни Аллоҳ таоло инсонга бўйсунадиган, ишлаб фойда оладиган қилиб қўйгани ҳақида оятлар кўп. Пайғамбаримиз алайҳиссалом ўз ҳадисларида: «Агар бир мусулмон кўчат ёки экин экса, ундан қуш еса ҳам, инсон еса ҳам экканга садақа қилганни савоби бориб туради», деганлар. Шу маънодаги бошқа ҳадислар ҳам беҳисоб.

Ҳа, Ислом деҳқончиликка тарғиб қилган, лекин фақат деҳқончилик билан машғул бўлиб, сигирнинг думида осилиб қолишдан қайтарган, саноатга ва ҳурнармадчиликка ҳам уриниш зарурлигини уқтирган.

Бу ҳақда пайғамбаримиз алайҳиссалом айтадилар: «Агар ҳаром савдо қилсангиз, сигирнинг думидан маҳкам тутиб, экин-тикин билан рози бўлиб жиҳодни тарк қилсангиз, Аллоҳ сизларга хорликни солади ва динингизга қайтмагунингизча уни устингиздан кўтармайди», деганлар. Ушбу ва бошқа ҳадиси шарифлардан уламоларимиз, саноатни ривожлантириш мусулмонлар учун фарзи кифоядир, деган ҳукмни чиқарганлар.

Бу ҳақда Қуръони каримнинг «Анбиё», «Сабаъ», «Каҳф» ва бошқа сураларида оятлар бор. Ҳозир саноатнинг турли хилларисиз тараққиётга эришиб бўлмаслигининг яққол кўриниб тургани ҳам Ислом таълимотлари нақадар шомилу комил эканини исботлайди.

Тўртинчи омил — вақт омили ҳам муҳимдир. Яъни, вақтнинг қадрига етиш, уни бекор ўтказмаслик аҳамияти.

Ислом ақидаси бўйича инсон умридаги вақтнинг ҳар бир дақиқаси учун Аллоҳнинг олдида жавоб беради. Шунинг учун уни доимо фойдали, самарали ишларга сарфлаши зарур. Вақтни бекор ёки бефойда ўтказиш бизнинг жамиятимизда вабоға айланиб қолганки, бундан тезроқ қутулмоқ даркор.

Фараз қилайлик, юқоридаги омиллар тайёр. Хўш, ана шунда иқтисодий тараққиёт ўз-ўзидан юзага келадими? Йўқ! Бу омиллар илмий асосда, ўзаро тўғри алоқада ривож топмоғи ва рўёбга чиқмоғи зарур.

Мисол учун, яхши деҳқон ва ер, уруғ ва асбоблар мавжуд. Лекин ер нимаю, уруғ нималигини тўғрироқ тушунмайдиган «раҳбар» «юқоридан» кўрсатмалар бериб турибди. Ҳеч нарса бўлмайди! Ер жуда нозик нарса, бир жойда бир хил деҳқончилик ривож топса, иккинчи ерда бундан ҳосил олиш амри маҳол. Курсида ўтирган планчи буни қаёқдан билсин, унга план керак, бошқа нарса билан иши йўқ. Умуман план, планчи (режа сўзи яхши, лекин қасддан шу иборани ишлатаяпман) деган иборалар қаердан келган, ҳайронсан. Биздаги план ва планчилар ишга манфаат бермасликлари ҳаммага маълум.

Ўтган йили ўзбекистонлик халқ депутатлари пахта масаласида Москвада план ва планчилар билан ҳақиқий тўқнашувда бўлдилар. Қарангки, пойтахтдаги планчилар ичида пахта нималигини яхши биладигани йўқ экан.

Демак, деҳқонга эрк бериш керак, нимаии қаерга, қачон, қандоқ экишни ва ишлов беришни ўзи билсин. Ахир қайси инсон ўз меҳнати беҳуда кетишини хоҳлайди! Худди шунингдек, бошқа соҳаларда ҳам. Бозорнинг ўз қоидалари бор, улар ишлаб чиқаришни ҳам, олди-сотдини ҳам режага солиб олади.

Айтайлик, инсон ўз имкониятларидан фойдаланиб, яхши маҳсулот тайёрлади. Табиийки, у меҳнатининг самарасини кўриши керак, шундагина ишини янада зўр ғайрат билан давом эттиради, акс ҳолда ҳафсаласи пир бўлади.

Бизда эса бу табиий, мантиқий ҳолат йўқ. Унинг ўрнига мантиқсиз тартиб ҳукм суради.

Меҳнат натижасида юзага келган маҳсулотга меҳнат қилмаганлар нарх қўядилар. У ишлаб чиқариш жойидан харидорга етиб боргунча юзта тўсиқдан ўтади ва ҳар тўсиқ ўзига керагини шилиб қолади. Икки орада ишлаб чиқарувчи ва харидор жафо кўради, бояги тўсиқлар эса ишламасдан тишлайди, десак хато бўлмайди. Ишлаб чиқарувчи тўғридан тўғри бозорга бормоқчи бўлсин-чи, бу дунёга келганидан пушаймон ейди.

. Буюк ватандошимиз имоми Бухорий ривоят қилган ҳадиси шарифда пайғамбаримиз алайҳиссалом: «Отлиқларнинг олдини тўсиб чиқманглар, шаҳарлик қишлоқликка савдо қилиб бермасин», дейдилар. Бу ўша вақтнинг содда бозори ва савдосининг васфи бўлса ҳам, ҳукми умумийдир. Яъни, олибсотарлар бозорга ўз маҳсулотларини олиб келаётганларнинг йўлини тўсиб чиқиб, улардан арзонга олиб, бозорда қимматга сотмасинлар, чунки бозорга келмаган киши нархни билмай адашади. Бозорга келса, нархни билади ва энг муҳими молнинг ҳақиқий эгаси чайқовчидан кўп марта сахий бўлади, бу эса харидорга ҳам фойда.

«Шаҳарлик қишлоқликка савдо қилиб бермасин» деганлари маҳсулот ишлаб чиқарувчидан савдогар (одатда шаҳарлик бўлади), «молингни қўйиб кет, сотиб бераман» деб олиб қолмасин. Бу ҳам ишлаб чиқарувчига ва ҳам харидорга зарар. Ҳозир дунёнинг ҳамма жойида маҳсулотнинг тўғридан тўғри бозорга олиб борилиши йўлга қўйилган. Олувчи ва сотувчи ўзаро розию ризо савдо қилишса бўлди. Албатта, бу бизнинг тасаввуримиздаги пештоқига «Бозор» деб ёзиб қўйилган жойда бўлиши шарт эмас. У кенг маънодаги тушунча эканлигини унутмаслигимиз керак.

Шу ўринда бозор иқтисодидаги энг муҳим омиллардан бири — савдода Ислом қаттиқ ман қилган ҳаром ишни эслатиб ўтиш зарур. У ҳам бўлса, «эҳтикор» — нархни сунъий кўтариш учун уринишдир. Бу ишнинг ҳар қандай кўриниши ҳаром, катта гуноҳ. Пайғамбар алайҳиссалом «фақат хатокоргина «эҳтикор» қилади» деганлар. Бу ҳадисдаги «хатокор» сўзи енгил сўз эмас. Аллоҳ таоло Қуръони каримда Фиръавнни хатокор деб номлаган. Бошқа бир ҳадисда эса: «Эҳтикор қилувчи қандоқ ҳам ёмон банда, арзончиликни эшитса хафа, қимматчиликни эшитса хурсанд бўлади», деганлар.

Шу билан бирга жамият фойдасини кўзлаб, келажакдаги қийинчиликлар юзага келишининг олдини олиш мақсадида режали равишда керакли маҳсулотларни сақлаб қўйиш нафақат мумкин, балки зарур. Буни кўпроқ ҳукумат қилади. Қуръони каримда ҳазрати Юсуф алайҳиссалом ҳосилнинг маълум миқдорини келажакдаги очарчилик йилларида ишлатиш учун бошоғида олиб туришга буюрганлари ҳужжат сифатида келтирилади.

Шубҳасиз, юқоридаги ишларни амалга оширишда ҳукуматнинг ўрни катта. Хусусан ҳозир бизда ҳамма нарса ҳукуматнинг қўлида. Лекин бор-йўқни тўплаб олиш яхши эмаслиги ҳеч кимга сир бўлмай қолди. Шунинг учун ҳам кўпгина нарсаларни ширкатларга, қўшма корхоналарга ва бошқаларга бериш режалаштирилмоқда. Шу борада ўтган йили бўлиб ўтган бир суҳбатни такрор-такрор айтишни ўзимга лозим кўраман. Саудия Арабистонида Жидда шаҳридан подшоҳ Фаҳд ибн Абдул Азиз билан учрашиш учун ар-Риёз шаҳрига махсус самолётда учдик. Бир киши меҳмондорчилик уюштириб хизмат қилиб турдилар. Кейин билсам, исмлари Али Ризо бўлиб, самолёт ҳам у кишиники экан. Мен ул зотдан, бизда Саудия ҳукумати нефтни сотиб, пулни босиб олган, хоҳлаганини қилаверади деган тасаввур бор эди. Лекин келганимиздан бери ҳукуматники деган нарсани кўрмадик, дўконлар, таксилар, меҳмонхоналар ва бошқа нарсалар, жумладан самолётлар ҳам шахсий экан, ҳукумат нима қилади, деб сўрадим. Али Ризо, Муфтий ҳазрат, бизда ҳукумат ҳукм қилади, ишни биз бажарамиз, деди.

Ҳа, ҳукумат ҳукм қилиши керак. Тўғри, ҳаётнинг ҳамма соҳаси ҳукумат билан боғлиқ, жумладан иқтисод ҳам. Бу ишда ҳукумат етакчи шахс сифатида иштирок этиши зарур, бироқ ҳаммасини ўзиники қилиб олиб, бошқаларнинг йўлини тўсмаслиги лозим.

Ҳукумат ватан равнақи, жамият фаровонлиги учун хизмат қилаётганларнинг ҳимоясини таъминлаши, иш шароитларини яратиб бериши, улар ўртасида келишмовчиликлар юзага келса адолатли ҳукм чиқариши зарур. Бу ва бошқа хизматлари учун ҳукумат солиқ олиши йўлга қўйилади.

Ҳозирги ҳолатда турли гап-сўзларни йиғиштириб қўйиб, ўзимизни ўзимиз керакли барча нарсалар билан таъминлаш чораларини кўришимиз шарт. Очиғини айтай, озиқ-овқатни бошқалардан олиб кун кўрадиган халқ, мингта мустақиллик декларациясини қабул қилса ҳам, ўзини мустақил ҳис қилишга ҳаққи йўқ. Чунки бериб турганга бирор сўзинг ёқмай қолса ҳам, керакли нарсани «тортиб» қўйиб, сенинг мустақиллигингни бир пулга чиқаради.

Барча зарурий нарсаларни муҳайё этишни эса ўзимиздан бошқа ҳеч ким биз учун қилмайди. Ҳатто Аллоҳ таоло ҳам ўз нафсини ўзи ўзгартирмаган қавмнинг ҳолини ўзгартирмаслиги Қуръони каримда айтилган.

Менингча ,аввало ички имкониятларни ишга солиш керак. Ерлардан тўлиқ фойдаланиб, буғдой, шоли, арпа каби экинларни кўпроқ экиш зарур. Яқин-яқинларгача одамлар адирларга буғдой, арпа сепишар, серсув ерларга шоли экишар эди. Пахта яккаҳокимлиги пайтларида ҳаммаси ман қилинди. Бундоқ иш билан шуғулланадиганлар қувғин этилдилар. Кишиларнинг томорқасигача чигит қадалди, ҳатто Оролни қуритиб, ўрнида пахта етиштиришни орзу қилувчилар ҳам топилди. Оқибати нимага олиб келгани ҳаммага аён. Энг афсусланарлиси шуки, кишиларда ушбу ишларни қилишдаги малака, тажриба йўқолди. Буни қайта тиклаш осон бўлмайди. Лекин барибир йўлга қўйиш керак. Ҳар бир хўжаликнинг бир-икки йилга етадиган дони, шолиси бўлса қандоқ яхши. Шу билан бирга, ота-боболаримиздан қолган тегирмон ва обжувозларни қайта ишга солмоқ даркор. Ҳозир майда корхоналар тузиш керак деб кўп гапирилаяпти, булар ҳам майда корхона. Ҳам қўшимча иш жойлари пайдо бўлади, ҳам ишлар юришади. Деҳқончилик ва боғдорчиликни кенг ривожлантириш зарур. Бу борада кишиларга томорқа ерлари ажратиб бериб, ҳукумат катта иш қилди. Албатта, бу осонлик билан бўлгани йўқ, катта тортишувлар, баҳслардан сўнг, шундоқ қилинса озиқ-овқат маҳсулоти кўпаяди, деган яхши умидда бошланди. Ер тақсимлаш пора олиш билан қўшиб олиб борилган жойлар ҳам кам бўлмади. Ерни эса керак ҳам олди, керакмас ҳам олди. Оқибатда бўлиб берилган кўпгина ерлар қаровсиз қолди. Бу эса катта гуноҳ.

Чорвачиликни айниқса жадал ривожлантириш керак. Бир вақтлар одамлар қўлидаги ҳайвонлар тортиб олинди. Бирорта товуқ боқмоқчи бўлганларга ҳам солиқ солинди. Жамоа чорвачилиги эса тузилганидан буён зиёнкор соҳа бўлиб келмоқда. Аввал айтганимиздек, бу жабҳада ҳам катта узилиш рўй берди, кишиларда малака, тажриба қолмади. Ҳатто шу даражага бориб етдики, болаларга қўй билан эчкининг фарқини англатиш учун мол бозорига олиб бориб тушунтиришга тўғри келди. Ҳозир республика раҳбарлари зотдор чорва молларини келтириб аҳолига сотишни йўлга қўймоқчилар, бу жуда яхши иш. Шу билан бирга яйлов, ем-хашак ва бошқа муаммоларни ҳам биргаликда, яъни мутаносиб равишда ҳал қилиб бориш керак.

Халқ ҳунармандчилиги — майда корхоналарни ҳам ривожлантириш мақсадга мувофиқдир. Модомики халққа керак экан, бешикми, сандалми, обдастами ёки бошқа нарсами — чиқаравериш лозим. Нима керагу нима керак эмаслигини бозорнинг ўзи ҳал қилиб олади.

Турли-туман таъқиқлашлар халқимизнинг тафаккурини, ижодий қобилияти ва янгиликка интилиш ҳиссини сиқиб қўйди. Ҳасадгўйлик, бирбирини кўра олмаслик уя қўйди. Ким яхшироқ нарсага эга бўлса, ундан шубҳаланиш, кетидан пойлаш авж олди. Оқибат маълум — ҳаммадан орқада қолдик. Хусусий уйлар, давлат уйларини кўринг, ҳаммаси бир бирига ўхшаш ноқулай, яшаш шароитлари мукаммал эмас. Бу юқорида тавсифланган номаъқул сиёсатнинг самараси эмасми, ахир!

Яна бир мисол. Қўлда тўқилган атлас дастгоҳдан чиққанидан афзал эканини ўшу қари яхши билади. Лекин қўлда тўқиш ман қилинган. Халқда талаб кучли бўлганидан ҳунармандлар махфий равишда атлас тўқийдилар. Албатта, биринчи харидор — ман қилганларнинг хотинларию келин-қизлари. Орада баъзи бир устамон фирибгарлар бойлик орттирадилар. Оддий тўқувчи ҳеч қачон молини ўзи пуллай олмайди. Бирор корхонага номи қоровул деб ёзиб қўйилган чайқовчи эса хоҳлаган пулига сотади, унинг танишлари бор, қўлга ҳам тушмайди, биров мушугини пишт ҳам демайди. Шундоқ қилиб, «қоровуллик»дан юз минг сўмлаб пул топиб, босартусарини билмай юраверади. Шунинг ўрнига ҳунармандни эркин қўйиб, шароит яратиб бериб, фойдасига давлат шерик бўлса яхши эмасми. Булардан бошқа ички имкониятлар ҳам кўп, фақат ҳаммасидан фойдаланиш керак, холос.

Янги иқтисодий алоқаларга ўтиш, хусусан бозор иқтисоди муносабати билан чет эллар ила алоқа зарурлиги тўғрисида қачондан буён тинмай сўз юритилмоқда. Лекин дурустроқ бир иш қилинган эмас, яқин орада қилинишидан дарак ҳам йўқ. Хориж билан қандоқ алоқа боғлаш ҳақида қонун-қоидалар йўлга қўйилмаган. Шахсан ўзим бу масалада чет элликлар билан кўп гаплашдим. Улар тўғридан-тўғри келиб, мол-мулкини ташлаб кетадиган одамлар эмас. Шароитни ўрганиб, бошқа жойларга нисбатан кўпроқ фойда чиқишига, ҳақ-ҳуқуқларининг кафолати юз фоиз бўлишига ишонч ҳосил қилганларидан сўнггина иш бошлайдилар. Саудиялик биродаримиз, катта бойлардан бири Муҳаммад Ториқ ибн Лодин бизнинг таклифимизга биноан юртимизга икки марта келдилар. Шароитни ўргандилар, суҳбатлар ўтказдилар. Имом Термизийнинг 1200 йиллик анжуманларида сўзга чиқиб, диний идорага ёрдам бериш, Ислом осорларини ислоҳ қилиш ва Ислом давлатлари ишбилармонларининг эътиборини тортиб, Ўрта Осиёда ишлашга чорлаш учун халқаро жамият тузишни таклиф қилдилар. Суҳбатлашиб ўтириб, ҳурматли Ториқ жаноблари, мана келдингиз, энди қачон иш бошлайсиз десам, Муфтий ҳазрат, мен бир эшикдан кирсам, йигирма эшикдан чиқиб кетишим керак. Сизларда эса қайтиб чиқадиган битта ҳам эшик кўрмаяпман, дедилар.

Ҳа, чет элликлар билан ҳамкорлик қилишга аҳд этган бўлсак, уларнинг чиқадиган эшикларини ҳам тайёрлашимиз лозим.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтономасининг бу йилги биринчи сонида Нурали Қобил Саудия фуқаролари Абдулғаффор Нур ва Аҳмад Али оғалар билан биргаликда «ал-Барака» банки очиш тўғрисидаги уринишлари қандай тўсиқларга учраганини куюниб ёзган. Ҳурматли Абдуғаффор Нур оғамиз мен билан Саудияда учрашганлар, кўплаб таклифлар айтганлар. Кейин у кишидан хат олдим ва имоми Термизийнинг тўйларига таклифнома юбордим. Кечикиброқ келдилар. Мен бир гуруҳ анжуман иштирокчиларини М. С. Горбачев ҳузурига олиб киришим зарурлиги туфайли Москвага жўнаб кетишга мажбур бўлдим. Қолгани Нурали Қобил ёзгандек бўлибди.

Олмаотада Ислом банки очган Солиҳ Комил жаноблари ҳам бизнинг танишимиз. Яқинда Саудия Арабистони, Қувайт ва Бирлашган Араб Амирликлари СССРга 4 миллиард доллар қарз беришди. Бизнинг диёримизга ундан қанча тегади, ҳеч ким билмайди.

Шу йилнинг бошида Туркия жумҳурияти раиси Турғут Озалнинг акаси, Ислом ривожланиш банки раёсати аъзоси Коргут Озал бошчилигидаги биродарлар гуруҳи диний идорамиз меҳмони бўлдилар. 3 январь куни музокаралар давомида меҳмонларга Тошкентда банк очишни таклиф қилдим. Улар розилик билдирдилар. Масъул ходимларга сим қоқдим. Биттаси айнан шу иш билан шуғулланувчиларга айтишини ваъда қилди, иккинчиси вице-президентимиз Шукрулло Мирсаидовга ўзингиз айтинг, деди. Шукрулло ака Москвага кетган эканлар. Қолганлари кун бўйи маслаҳат қилишди. Кейин билсак, Ислом банки нималигини билмай ҳайрон бўлишибди. Хуллас калом, эртасига бир киши меҳмонларнинг икки нафари билан учрашди. Нима гап бўлганидан хабарим йўқ. Лекин меҳмонлар самолётга чиққанларидан сўнг етиб боришиб, баъзиларини ерга тушириб, раҳбаримиз рози бўлишди, банк очсак майли экан, тузукроқ гаплашайлик дейишганда меҳмонлар узр айтишибди. Эшитишимча, мабодо ишлар юришиб қолса деб банк учун жой ҳам ажратилган эмиш.

Мазкур меҳмонлар гуруҳи билан музокаралар пайтида 10—15 толиби илмни чет ўлкаларда тиб ва ҳандасага ўқитиб беришни таклиф қилишди. Мен тибу ҳандаса куллиётлари ўзимизда ҳам борлигини айтиб, иқтисод ва идора бўйича ўқитиб беришларини сўрадим. Шунда Коргут Озал жаноблари, муфтий афандим, майли, сиз айтганни ҳам амалга оширишга ҳаракат қиламиз, лекин тиб ва ҳандаса ҳам бўлаверсин, ёшларнинг дунё кўргани яхши, дедилар. Унга ҳам келишдик. Дунё кўриб, ижобий тажриба ўрганиш албатта фойда келтиради.

Ҳозир одамларни бозор иқтисоди билан қўрқитиш одат бўлиб қолди. Ундоқ бўлади, бундоқ бўлади, нарх ошади, нарса камаяди ва ҳоказо. Оқибатда бозорга «тайёргарлик» кўриб, керак бўлса ҳам, бўлмаса ҳам қўлга кирган нарсани тўплашга киришиб кетилди. Танқислик бошланди, кераксиз жуи кийим-кечакка куя тушди, бузилган озиқ-овқат маҳсулотларини ахлатхонага ташлаш бошланди. Бемалол ўйлаб кўрсак, биз аллақачон бозор иқтисодига қисман ўтиб бўлганмиз. Дастурхонга бир назар ташланг, давлат нархида сотиб олинган нарсалар кўпми ёки бозор нархидагисими? Халқимиз меҳнаткашлиги туфайли давлатнинг берганига қараб турмайди, [illegible] Бошқа жумҳуриятлардагилар [illegible] улар [illegible] лишган. [illegible] Москвага [illegible] ташлаб, [illegible] ва пойтахтда [illegible] ислоҳ [illegible].

Бозор иқтисодига ўтилса, кишилар табақаларга бўлинадилар: бойлар ўта бой, камбағаллар ўта камбағал бўлиб кетадилар, дейишади ҳам.

Ҳозир-чи, ҳозир барча баравармиl Йўқ, ҳозир ҳам худди шундоқ. [illegible] ган бойлар ва бу бойлар одатда қонунбузарлик билан дунё тўплашгани учун ўзларини ошкор қилмайдилар, холос. Бунинг устига, ўта бойларнинг бир қисми [illegible]. Энди бозор иқтисодига ўтилса, ҳамма нарса ўз номи билан аталади, холос.

Ҳалол йўл билан бой бўлиш яхши нарса. Ислом камбағалликка қарши. Бойлар эса доимо камбағалларга ёрдам беришлари зарур. Шариатда бойлиги нисобга (маълум миқдорга) етган киши йилига ўз бойлигининг 2,5 фоизини камбағалларга бериши фарз. Акс ҳолда катта гуноҳ қилган бўлади, камбағалларнинг ҳақини еган ҳисобланиб, ҳамма моли ҳаромга чиқади ва қиёмат куни бўйнига улкан илон бўлиб ўралади. Закотнинг тафсилоти алоҳида бир мақола бўлиши керак, шунинг учун бу ерда гапни чўзиб ўтирмаймиз.

Шунингдек, хайри-эҳсон, муҳтожларга ёрдам ишлари кенг йўлга қўйилиши шарт. Жамиятнинг ҳеч бир аъзоси қаровсиз қолмаслиги керак. Бу— барчанинг вазифаси. Пайғамбаримиз алайҳиссалом: «Гарчи бир хурмонинг ярми билан бўлса ҳам ўзингизни дўзахдан сақланг», — деганлар. Яъни, арзимаган нарса бўлса ҳам муҳтожларга беринг, деганлари бу. Бир куни пайғамбар алайҳиссалом: «Аллоҳга қасамки мўъмин эмас, Аллоҳга қасамки мўъмин эмас, Аллоҳга қасамки мўъмин эмас, деганларида, саҳобалар, ким эй, Аллоҳнинг расули, дептилар. Шунда у зот, кимки қўшниси оч эканини билиб туриб, ўзи тўйиб уйқуга ётса», дептилар. Бу борада ҳам алоҳида боблар бор.

Бозор иқтисодига тайёргарлик кўриш жараёнида меҳр-шафқат, хайри-эҳсон маъноларини ҳам онгларига сингдириб бормоқ лозим. Чунки бу маънолар бизда деярли йўқ бўлиб кетган.

Ислом таълимоти бўйича мазкур ишлар ҳар қайси диёрда фаровонлик, ободончилик ва серобликнинг шартларидандир. Пайғамбаримиз алайҳиссалом ўз ҳадиси шарифларидан бирида: «Силаи раҳм (қариндошларга яхшилик қилмоқ)... ва қўшниларга яхшилик қилмоқ диёрларни обод ва умрларни зиёда этади», деганлар. Демак, хайри-эҳсондан фақат уни олувчи эмас, балки берувчи ҳам ва, қолаверса, жамиятнинг барча аъзолари, диёрнинг ўзи ҳам баҳраманд бўлар экан.

Фаровон турмушнинг шартларидан яна бири Аллоҳнинг берганига шукр қилиш, ҳаддан ошмаслик, туғёнга кетмаслик ва исрофгарчиликка йўл қўймасликдир. Аллоҳ таоло Қуръони каримда: «Енглар, ичинглар ва исроф қилманглар, албатта, у (Аллоҳ) исрофчиларни ёқтирмайди», деган. Ҳозирги етишмовчилик даврида ҳам бизда исроф ҳаддан ташқари экани гапириб ўтирилмаса ҳам бўлади. Етиштирилган ҳосилнинг тўртдан бири исроф этилса, турли маросимлардаги исрофгарчиликлар, оддий ҳаётдаги исроф,— ҳаммаси тўпланиб келиб улкан зарар эканини ҳар биримиз яхши тушуниб етмоғимиз керак.

«То ҳо» сурасида Аллоҳ таоло: «Сизларга ризқ қилиб берилган нарсаларнинг покларидан енг ва туғёнга кетманг (ҳаддингиздан ошманг), (агар шундай бўлса) сизларга ғазабим тушишига сабаб бўлади», дейди. Ҳа, ношукурлик, ҳаддан ошиш, тўс-тўполонлар Аллоҳнинг ғазабига дучор этади. Узоққа боришнинг кераги йўқ, ҳозирги кунимизга назар солайлик: ношукурлик ва тўполон марказларида зилзила, бошқа табиий офатлар, маркабларнинг тўқнашувлари, ҳалокатга учрашлари ва ҳоказолар тинмай рўй бериб турибди. Аллоҳ таоло ўшандоқ жойлардан ҳеч бўлмаса баракани кўтариб қўяди. Буни Москва шаҳри мисолида кўриш мумкин — одамлар очкўз бўлиб қолишган, барака йўқ, ейди-ю тўймайди. Бошқа жойларда ҳам барака кўтарилса, аввал бир тишлам нонга тўядиган одам икки-уч бурда нон ейдиган бўлиб қолади. Бу ҳақда Қуръони каримнинг «Нахл» сурасида шундай дейилади: «Аллоҳ бир тинч-омон, хотиржам диёрни мисол келтиради, у (диёр)нинг ризқи тўкис бўлиб, турли маконлардан келиб турарди. Бас Аллоҳнинг неъматларига у (диёр) куфрон (ношукурлик) қилди. Шу сабабли Аллоҳ таоло уларга очлик ва хавф-хатар либосини кийгазди». Бундоқ ҳолатлардан барчамизни Аллоҳ таолонинг ўзи сақласин!

Кишиларни бозор иқтисоди, қимматчилик ва бошқа қийинчиликлар билан қўрқитмаслик, балки уларни бундай ҳолатларда ўзини қандоқ тутишга ўргатиш керак. Аллоҳнинг хазинаси катта, неъматлари кўп. «Иброҳим» сурасида: «Агар Аллоҳнинг неъматларини санасангиз, ҳисобига ета олмайсиз», дейилган. Лекин Аллоҳ [illegible] ризқ беради. [illegible] баракали ризқ улашади, туғёнга кетиб, ношукурлик қилсалар, ризқни ҳам тор қилади.

«Аъроф» сурасида шундай дейилади: «Агар диёр аҳолиси имонли ва тақволи бўлса, уларга осмонлару ердан барака (эшигини) очиб қўямиз...». «Шуро» сурасида эса: «Агар Аллоҳ ўз бандаларига ризқни жуда кенг берса, улар ер юзида бузғунчилик қиладилар. Лекин (Аллоҳ) ўзи хоҳлаган миқдорда ризқ беради. Албатта, у бандаларининг барча ишларидан хабардор ва уларни кўриб турувчидир».

Хулоса қилиб айтганимизда, ноумид — шайтон, тушкунликка тушмаслик керак, ғайрат-шижоат билан ҳаракат қилиш зарурки, бозор иқтисоди шароитида меҳнат, ақлу идроки, касб-китоби, инсофу диёнати, саховати сабр-тоқати ихтиёр этсак, иншоллоҳ, фаровонлик, бус-бутунлик, тўкинлик ҳаммамиз [illegible], Омин!

Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, СССР халқ депутати

Бозордан чўчишнинг ҳожати йўқ

ОРОЛ БУХОРО ВИЛОЯТИГА «ЕТИБ КЕЛДИ»

Бухоро вилоятида СССР Олий Кенгашининг махсус комиссияси иш олиб бориб тугатди. Комиссия аъзолари Орол [illegible] фалокатининг вилоятнинг Қорақалпоғистон билан чегарадош шимолий зонаси ҳаётига таъсирини ўрганиб чиқдилар.

Комиссия аъзоси, СССР Вазирлар Маҳкамаси Фавқулодда ҳолат комитетининг масъул ходими В. Н. Аленин ЎзТАГ мухбири И. Сафарова билан суҳбатда [illegible] тўғрисида гапириб берди.

— Оролбўйи дучор бўлган фалокат маъмурий чегара билмайди. Бухоро вилоятининг Конимех, Учқудуқ ва Томди районлари собиқ денгиздан атиги 180 километр узоқликда жойлашганини ҳисобга олсак, ҳаммаси тушунарли бўлади. Бу районларнинг ҳудуди [illegible] иборат. Табиий иқлими эса қурғоқ: йилига атиги 70—100 миллиметр ёғингарчилик. Асосан март-апрель ойларида ёмғир ёғади.

Бинобарин, кейинги йиллар [illegible] бунингсиз ҳам қаттиқ шароити қуриб бораётган денгиз тубидан кўтарилаётган тузлар сабабли янада оғирлашиб кетди. [illegible] Масалан, денгиздан 200—300 километр нарида жой- [illegible]

[illegible] «Мингбулоқ» ва «Қизил равот» давлат хўжаликлари [illegible]

[illegible] Сувда [illegible] тури-туман микроблар бор.

Бухоро вилояти шимолида [illegible] Болалар ўлими айниқса юқори даражада. Шифокорлар чақалоқлар [illegible] хилма-хил касалликлар билан дунёга келаётганини айтмоқдалар. Рак ва юқумли касалликлар, сил кўпаймоқда. [illegible]

Буларнинг ҳаммаси [illegible] асос бўлади.

Биринчидан, Учқудуқ, Томди ва Конимех районлари [illegible] «Жонгелди» давлат хўжалиги ерларини экологик танглик рўй берган зоналарга киритиш керак.

Иккинчидан, ушбу зонада экологик аҳволни соғломлаштириш ва соғлиқни сақлаш, маориф, маданият иншоотлари мустаҳкам моддий-техника базасини яратиш учун иттифоқ бюджетидан маблағ ажратиш зарур. [illegible]

ЁДЛАБ ОЛИНГ

КУК ПЎЯВУ САЙР ИЛА ТАЛАБГОР САНГА,

КУН СОРҒОРИБОН ИШҚДА БЕМОР САНГА,

ОЙ ДОҒ ИЛА ҚУЛЛУҚ АЙЛАБ ИЗҲОР САНГА,

ТУН АНЖУМИ НАҚДИДИН ХАРИДОР САНГА.

БОБОМИЗ РУҲИ АКС ЭТСА

Қўқонда Мир Алишер Навоийга ҳайкал ўрнатиладиган бўлди.

ГАРЧИ Қўқонга аллома бобомизнинг пойи қадамлари етмаган бўлса-да, шаҳар жамоатчилиги унинг 550 йиллик юбилейига қизғин ҳозирлик кўрмоқда. Улуғ мутафаккир номи билан боғлиқ хиёбонлардан бирига унинг ҳайкалини қўйиш режалаштирилди.

Халқ депутатлари Қўқон шаҳар кенгаши яратилажак ҳайкалнинг ўхшаши йўқ, кўркам, салобатли нусхаси учун танлов эълон қилди.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Халқ депутатлари Тошкент шаҳар кенгаши эътиборига

МАДАНИЯТ МАСКАНЛАРИ, НОМИНГИЗ ҚАНДАЙ?

Ўзбекистоннинг «Давлат тили ҳақида» қонуни қабул қилинганидан бери шаҳримизда анча сезиларли ишлар амалга оширилди. Чунончи савдо, умумий овқатланиш шахобчаларида, тўлиқ бўлмаса-да, ўзбек тилидаги лавҳалар, эълонлар, ахборот кўрсаткичларини ўрнатиш йўлга қўйилди. Кўчалар, мавзе ва даҳалар номи ягона давлат тилида (24-модда) қайд этила бошланди.

Аммо қонун амалиёти юзасидан айрим ташкилотлар жуда сусткашлик билан ҳаракат қилмоқдалар. Баъзилари эса ҳамон «миқ» этмаётирлар. Буни биргина маданият масканлари мисолида ҳам кўриш мумкин.

Тошкент шаҳар маданият бош бошқармаси кинолаштириш идорасига қарашли кинотеатрлар номи на қонунимизга ва на дидимизга мос кела олмайди: «Космос», «Чайка», «Ракета», «Спутник», «Победа», «Мир», «30-летия Победи», «Дружба», «Юбилейний» ва ҳоказолар. Бу номлар қачонлардир жой атамаси сифатида ўзини оқлаган бўлиши мумкин, бироқ Ўзбекистоннинг тил тўғрисидаги қонунига асослансак, эндиликда уларни халқимиз тарихи ва бугунига тааллуқли номлар билан алмаштириш зарур. Шунга кўра қуйидагиларни таклиф қилмоқчиман:

1. «Космос» (ёзги) кинотеатри «Гулобод» мавзесида жойлашганлиги учун унга «Гулобод» номи берилса;

2. «Чайка» кинотеатри лойиҳада Фурқат деб кўрсатилган эди. Зокиржон Фурқат таваллудининг 130 йиллиги муносабати билан мазкур кинотеатрнинг «Фурқат» номи тикланса;

3. Тарихий Қатортол кўчасида жойлашган «Тошсовет 50 йиллиги» кинотеатри «Қатортол» деб юритилса, («Москва» меҳмонхонасига «Чорсу» номи берилгани каби);

4. «Ракета» (ёзги) кинотеатри Улуғбек номли (аввалги Ўзбекистон ЛКСМ 40 йиллиги) истироҳат боғи ҳудудидадир. Унга Улуғбек номи берилса ва яхшилаб таъмир этилса;

5. Маълумки, шаҳар марказида ўзбек классик шоирлари номи билан юритилувчи бирорта ҳам кинотеатр йўқ. Шуни ҳисобга олиб Намойишлар хиёбонидаги «Искра» кинотеатрига Нодирабегим номи берилса (1992 йилда ўзбек шоираси Моҳлар ойим — Нодирабегим таваллудига 200 йил тўлиши бунга асос бўла олади);

6. «Спутник» (ёзги) кинотеатри ҳам жойлашган ўрнига кўра «Юнусобод» деб юритилса;

7. «Победа» (ёзги) кинотеатри «Ғалаба» дейилса;

8. Шу йил Лутфий таваллудига 625 йил тўлиши муносабати билан туркий назм малик ул-каломи (сўз подшоси)нинг номи «Восток» кинотеатрига берилса;

9. «Ғалабанинг 30 йиллиги» кинотеатри Шоҳруҳия деб аталса. Бу билан соҳибқирон Амир Темур тиклаган Шоҳруҳия (қадимги Тошкент) номини ҳаётга қайтарган бўламиз;

10. «Дружба» кинотеатри пештоқига 1990 йилда таваллудига 200 йил тўлган, аммо биз — худобехабар авлодлар хотирламаган Увайсий номи ёзилса;

11. «ВЛКСМ 30 йиллиги» кинотеатри яна бир ўзбек шоираси, темурийзода, Бобурнинг авлоди бўлмиш шоира Зебуннисо номини олса. 1989 йилда унинг таваллудига 350 йил тўлган эди. Биз уни ҳам Увайсий каби эсдан чиқарганмиз...

12. «Юбилейний» кинотеатрини ўзбекчасига «Тўёна» деб юритсак;

13. «Оржоникидзе» (ёзги) кинотеатри «Гулшан» номли истироҳат боғида жойлашганлиги сабабли «Гулшан» кинотеатри деб ўзгартирилса;

14. «Киров» кинотеатри ҳам ўзи жойлашган истироҳат боғи номи билан — «Бобур» деб юритилса;

15. «Мир» кинотеатрига Навоий асарлари қаҳрамонларидан Ширин номи берилса; (шаҳарда «Тинчлик» номли кинотеатр мавжуд);

16. «Лисунов» кинотеатри эса «Фарҳод» номи билан аталса;

17. «Шумилов» (ёзги) кинотеатри Темур Малик кўчасида қад ростлаган. Шаҳримизда Шумилов номли станция, шаҳарча, кўча, мактаб мавжудлигини назарда тутиб, унга Темур Малик номи берилса.

Шу ўринда яна бир таклифим бор. Маълумки, атамашунослик қоидаларига кўра жой номлари қисқа, эсда қоларлик бўлиши шарт. Бироқ шаҳримизда шундай жойлар борки, уларнинг номини айтиб тугатгунча нафасингиз қайтиб кетади. Масалан, «В. И. Ленин номли СССР Халқлари дўстлиги саройи» кино-концерт зали. Тўғриси, бу — номдан кўра бирорта мажлиснинг кун тартибига ўхшайди.

...Умуман, Тошкентда Ленин номи берилган район, метрополитен, метро бекати, кўча, мактаб, дорилфунун, майдон, ёдгорлик...

Ўзбек халқи довруғини жаҳонга танитган улуғ алломалар — ал-Хоразмий, Беруний, Ибн Сино, Навоий, Бобур номлари эса негадир марказий кўча, масканлардан доимо йироққа суриб келинган. Менимча, ўша кино-концерт саройига дунёга шуҳрати кетган ўзбек алломаларидан бировининг табаррук номини бериш масаласини кўриб чиқиш вақти етди.

Юқоридаги эътироз ва таклифларга Маданият вазирлиги билан Тошкент шаҳар кенгаши ижроия комитети, унинг маданият бош бошқармасидаги мутасадди ўртоқлар ижобий муносабат билдирадилар, деб умид қиламан.

Саида СУЛТОНОВА,
шифокор.

НАВОИЙДА НАВОИЙХОНЛИК

Алишер Навоий номи билан аталувчи шаҳар тарихида биринчи маротаба шоир ижодига бағишланган илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Уни Ўзбекистон Фанлар академияси Қўлёзмалар ва Адабиёт институтлари, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти Навоий филиали, Навоий шаҳар партия ва ижроия комитетлари уюштирдилар.

Илмий анжуманни Ўзбекистон ССР халқ депутати, фалсафа фанлари доктори, профессор Р. Раҳмонов «Навоий ҳақида сўз» маърузаси билан бошлаб берди. Шундан сўнг навоийшунос олимлар Абдуқодир Ҳайитметов, Вотирхон Валихўжаев, Суюма Ғаниева ва бошқалар Навоий ижоди ҳақида сўз юритдилар. Илмий-назарий анжуман қатнашчилари Навоий шаҳри саноат корхоналарида бўлишиб, Навоийнинг ижодий меросини ўрганиш борасида қилинаётган ишлар тўғрисида сўзладилар.

Конференциянинг очилиш маросимида халқ депутатлари Бухоро вилояти кенгаши раиси Д. С. Едгоров қатнашди.

Маҳмуд МАРДИ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Эрон сафаридан қайтгач...

„Дўстлар суҳбатин излаб жаҳон кез“

Абулқосим Фирдавсийнинг «Шоҳнома»си «Шоҳлар китоби» деб аталади. У ёзилган вақтидан бошлабоқ «Шоҳлар ҳақидаги китоб» эмас, балки халқнинг орзу-умидлари ҳақидаги «Шоҳ китоб» сифатида қабул этилди, деб таъкидлайди асарнинг уч жилдлик ўзбекча таржимаси аввалидаги муқаддимада Фирдавсий номидаги халқаро мукофот соҳиби, олим ва таржимон Шоислом Шомуҳамедов.

Ўтган йилнинг 22—27 декабрь кунлари Теҳрон донишгоҳида ана шу шоҳ китобнинг минг йиллиги муносабати билан жаҳон конгресси бўлиб ўтди. Дунёнинг 31 мамлакатидан 96 олим қатнашган мазкур халқаро анжуман очилишида Эрон Ислом Жумҳурияти раиси жаноб Ҳужжат ул-ислом вал-муслимун Оқойи Ҳошимий Рафсанжоний табрик нутқи сўзлади. Анжуман кунларида Теҳрон донишгоҳи раиси, доктор Муҳаммад Раҳимиён, ЮНЕСКОнинг бош директори Федрик Мобор, Ислом Фарҳанг ва Иршоди вазири Ҳожийи Ҳужжат ул-ислом, жаноб Муҳаммад Ҳотамий, хорижий ишлар вазири жаноб доктор Вилояти ва бошқа нуфузли арбоблар сўзга чиқдилар. Шуниси диққатга сазоворки, бу расмий лавозимдаги арбоблар «Шоҳнома»нинг йўналишлари ва муҳим масалалари бўйича илмий-маърифий фикрлар билдирдилар.

Мен Эрон Ислом Жумҳурияти Президенти Рафсанжоний ўз нутқида қандай масалаларга эътиборни тортгани ҳақида алоҳида тўхталиб ўтишни истар эдим. Жаноб раис «Шоҳнома»даги бешта масалани ажратиб, таҳлил қилиб берди. Булар: миллият масаласи — ўтмиш ва замоннинг бу бокимдан марбутлиги, ватан муҳофазаси ва бунинг муқаддаслиги; миллий тил — форсийнинг мавқеи ва унинг поклиги ҳамда равнақи учун изчил кураш; асардаги дин ва ахлоқ масаласига оид беш мингдан зиёд мисрадаги тушунчаларнинг маънавий камолотга хизмат қилиши масаласи эди.

Конгресс барномаси (кун тартиби)да 125 та маъруза режаланган бўлиб, ҳар кунги мажлис эрталаб соат саккизда Қуръони мажиддан бир пора ўқиш билан бошланар ва зуҳр намозидан сўнг уч шўъба (секциялар)га бўлиниб давом этарди.

23 декабрь, якшанба. Учинчи шўъбанинг кечки мажлисида мен Шероз донишгоҳи профессори, доктор Фасоийга ҳамраислик қилдим. Эртаси куни эса «Шоҳнома»нинг ўзбекча таржималари мавзуидаги маърузамни тинглашди. Сўзимнинг охирида асарнинг ақл таърифидаги қисмидан саккиз байтни ўқиб бердим.

Шуни айтиб ўтишни истардимки, барча маъруза ва табрик сўзлари форс тилида бўлди. Ҳатто Япония, Англия, Италия, Хитой, Фарангистон, Олмония, айтиш мумкинки, ҳамма мамлакатлардан келган олимлар ўзаро форс тилида сўзлашар эдилар.

Олти кун мобайнида шоҳномахонлик, шеърият кечалари бўлиб турди. Асарнинг қўлёзмалари ва ноёб нашрлари кўргазмаси ҳаммада зўр таассурот қолдирди.

...Анжуманда эркаклар билан аёллар алоҳида эшикдан кириб, мажлислар залида ҳам бошқа-бошқа ўтирдилар. Музейларга борилганда ҳам аёлларни залларга шу тартибда киритардилар. Шунданми, танаффус вақтида меҳмон ҳамкасбларимиз билан мулоқотнинг деярли имкони бўлмади. Ҳатто конгресс сўнгидаги қабул маросими ҳам алоҳида залларда ўтди. Бизлар фақат меҳмонхонадаги нонушта пайтида ва анжумандан қайтганда отелдагина суҳбатлаша олдик, холос.

Бу ерда олган энг катта таассуротим «Шоҳнома»нинг жаҳон халқлари тилларига таржима қилинганлиги ва унинг кенг йўналишларда ўрганилиши бўлди. Бу билан Эрон халқи фахрланса арзийди, албатта. Эроннинг ўзида ҳам асар тарғиби жуда яхши йўлга қўйилган. Менга ўқувчи ва талабалар учун асарнинг муайян қисмларини ёд билиш муҳим бурч саналишини айтганларида, қани энди бизда ҳам Навоий ижодиётини ўрганиш шу даражада удумга айланса, деган истак-ҳавас қалбимда туғён урди. Қайтгандан сўнг эса Тошкент давлат консерваторияси проректори, профессор Т. Ғафурбековнинг шу йилдан бошлаб ҳар йили 9 февралда олий билимгоҳларда «Навоий дарси» ўтилиши лозим деган таклифини эшитганимда, ўша дамларни эсладим. Шоядки у умри боқий одатга, анъанага айланса!

Анжуманда қатнашишдан яна бир мақсадим Навоийнинг ўз қўли билан кўчирилган «Наводир ун-ниҳоя» девонининг ноёб нусхаси билан яқиндан танишиш эди. Орзуимга етишиш осон бўлмади. Гап шундаки, бу нусха ғоят баланд рутбали жойда — «Коҳи гулистон»нинг хазинасида сақланар эди. Конгресснинг тугалланиши пайшанбага тўғри келди. Бу кун ва жумада Эронда дам олиш куни бўлиб, эртасига биз ватанга жўнашимиз керак эди. Кечаси билан ухламай чиқдим: наҳотки қўлёзмани кўрмай кетаман?!

Эрталаб соат саккиздаёқ конгресс штабига бориб, мутасадди шахслардан Оқойи Шакарчизодага учрашиб, мени яна бир ҳафтага Эронда қолдиришларини илтимос қилдим. Шу ондаёқ илтимосим қондирилди. Меҳмонхона ва овқатланиш харжларини Теҳрон донишгоҳи ўз зиммасига олди. Қанчалик хурсанд бўлганимни тасаввур қилиш маҳол эди, ўшанда. Бахтга қарши шанба ва якшанба кунлари мен учрашишим лозим бўлган шахслар қандайдир семинарда банд бўлдилар. Ниҳоят, 31 декабрь куни «Коҳи гулистон»га кириш учун менга ҳукумат ижозати берилганини хабар қилишиб:

— Эртага эрталаб соат 8.30 да келасиз, махсус одам ва машина берамиз, — дедилар.

Мен билан Шероз донишгоҳи муаллими Оқойи Аслоний бирга эди. Илмий ходим, дабирхона раиси муовинларидан Оқойи Қосимободийни кузатувчи қилиб беришди. Соат ўнлар чамаси... Жуда шинам ва сеҳрли хонага кириладиган эшикда икки соқчи. Икки ёнимда икки расмий кузатувчи, яна хазинадор-олим, матншунос Оқойи Алоиний. Столда эса Навоийнинг табаррук дастхати... Ҳаяжонланиб, уни кўзларимга суртдим. Салкам тўрт соатлар мобайнида қўлёзмани варақма-варақ кўриб, баъзи маълумотларни ёзиб олдим.

Жаноб Алоиний эронликларга хос такаллуф билан «Мен бу қўлёзма микрофильмини тайёрлаш хусусида юқоридан фармойиш олдим, эртадан бошлаб ишга киришамиз», деган хушхабарни етказди.

Девондан шеърлар ўқилди. Маълум бўлдики, улар туркийни яхши билувчи, ҳатто икки нафари озор миллатига мансуб кишилар экан. Навбат жаноб Аслонийга берилди. У девондан ғазалнинг фақат охирги байти — мақтаънигина ўқиди:

Хўблар ўргансалар тонг йўқ
Навоий назмини
Ким, аларнинг ҳусни онинг
ишқидин топмиш ривож.

Мен қўлёзманинг биринчи саҳифасидаги:

Зиёа ул-ҳақ ва д-дунё
ва-д-дин
Бериб иккинчи девонимға
тазйин.
Савод узра савод ар қилди
мастур,
Вале маънидадур нур
ало нур.

Катабаҳу ал-абд ал-фақир Алишер ал-машҳур би-н-Навоий, яъни ҳақ, дунё ва диннинг нури иккинчи девонимни безади. Ғарчи қоралама устига қоралама ёзилган эса-да, лекин маъносидаги нур устига нур бўлди. Битувчи банда ва фақир Навоий номи билан машҳур Алишердир, дея шоирнинг ўз қўли билан ёзилган эътирофини ва шу сўзларнинг тепасига зарб этилган унинг муҳрини алоҳида суратга олишни ўтиниб сўрадим.

Хазинадаги феҳраст-каталогда қайд қилинган сўзларда фарқ бўлиб, бир сўзни ўқий олмадим. Жаноб Алоиний ҳам қийналди. Шунда жуда катта ҳажмдаги альбомни келтирдилар. Унда хазинада сақланаётган қўлёзмалардаги барча муҳрларда битилган сўзлар ёзилган экан. Афсуски, биз ўқий олмаган сўз ўрнида уч нуқта турарди... Жаноб Алоиний мени тинчита кетди. Теҳронда муҳрларни ўқувчи ниҳоятда билимли бир аллома борлигини, у киши ёрдамида бу сўзни аниқлаб, Тошкентга ёзиб юборажагини айтди.

Мен хазинада туркий халқларнинг шоҳномашунослигига қўшган илк ҳиссаси — Бойсунқур Мирзонинг «Шоҳнома»си деб юритиладиган қўлёзма сақланишидан ҳам хабардор эдим. Маълумки, Темурнинг набираси, Шоҳруҳ Мирзонинг ўғли Бойсунқур Мирзо ташаббуси ва бевосита иштироки билан Ҳиротдаги 40 та қўлёзма асосида «Шоҳнома»нинг мукаммал матни тайёрланган, унга Бойсунқур Мирзо сўзбоши ёзган. Тўрт нафар наққош эса 27 та гўзал ва нафис миниатюралар чизган. Муқовалари зардан, ғоят нозик нақшлар зарб қилинган, саҳифаларига олтин сувлари пуркалган мазкур асар хусусидаги суҳбатимиз анчагача давом этди.

Сўнгги ҳафта давомида мен учта китобхонада Навоийнинг қатор қўлёзмалари билан танишдим. Баъзиларининг зераксини (ксерокопия) олишга муваффақ бўлдим. Шоирнинг ҳаж сафарига бориш учун изн сўраб дўсти Ҳусайн Бойқарога ёзган форсий мактубини ва унга шоҳнинг жавобини, Навоийнинг ўз биродари ва тарбиясига олган фарзандига ёзган форсий номасини, «Ҳусайн Бойқаро ва Навоий давридаги шеърият базмлари» ҳақидаги мақолаларни, шунингдек Эрон Озарбайжони шоири Шаҳриёрнинг туркий куллиётини, тасаввуф терминлари ва тарихига оид китобларни ўзим билан олиб келдим.

Халқаро илмий анжуман меҳмонларига «Шоҳнома»нинг Флоренция (Италия) шаҳрида сақланаётган энг қадимги қўлёзмаси акси, Али Равоқийнинг шу қўлёзма ҳақидаги сўзбошиси билан нашр қилинган китоби, француз олими Жюль Моль муқаддимаси бўлган «Шоҳнома» матни тақдим этилди.

Бир сўз билан айтганда, Эрон сафари мароқли ва илмий изланишларга даъват этувчи қутлуғ сафар бўлди. Навоий йили деб эълон қилинган 1991 йилнинг 1 январь куни мен учун хайрли бошланди...

Суюма ҒАНИЕВА

Шу кунларда спорт турлари ичида таэквандо тез оммавийлашиб бормоқда. Косонсой шойи тўқиш фабрикаси қошида ҳам таэквандо маркази иш бошлагани кўпчилик учун қувончли воқеа бўлди. Ҳозир бу ерда юздан зиёд ёшлар машғулотларда қатнашмоқдалар. Спортчиларга кураш сир-асрорларини ўргатишда Жўрабек Болтаев устозлик қилаяпти.

СУРАТДА: ёш спортчилар машғулот пайтида.

А. РИСҚИЕВ олган сурат.
(ЎзТАГ фотохроникаси).

«Шарқфильм» хизматингизда

«ОВЧИ»

ЯҚИН кунларда «Шарқфильм» ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси ўзининг янги бадиий фильмини жаҳон кино бозорига чиқаради. «Овчи» номли бу асар дунёга машҳур «Игл-филмз» ҳинд фирмаси кинематографлари билан ҳамкорликда яратилди.

Фильмда муҳаббат, дўстлик, меҳр-мурувват тараннум этилади. Сценарийни шўро кинодраматурглари Н. Рожков, Ў. Алихўжаев, Л. Файзиев, ҳинд киноусталари Жавод Сидқий ва Винай Шукла ёзганлар. Режиссёрлар — Латиф Файзиев ва Умеш Меҳра. Ўзбекистон ССР халқ артисти, Ҳамза номидаги жумҳурият Давлат мукофотининг соҳиби, таниқли режиссёр Латиф Файзиев ўн беш йилдан зиёд вақтдан бери ҳинд кинематографлари билан ижодий ҳамкорлик қилиб келмоқда. «Овчи» фильми ана шунинг навбатдаги маҳсули бўлиб, айни пайтда у «Шарқфильм» ижодий бирлашмасининг учинчи бадиий асаридир.

Янги ижодий бирлашма ўзининг илк маҳсулоти — «Ҳақиқатнинг аччиқ меваси» картинаси билан томошабинларнинг таҳсинига сазовор бўлган эди. У бирлашмага бир миллион сўм фойда келтирди.

«Шарқфильм» Иттифоқ кинофонди ҳузурида ташкил топган «Паритет»нинг Тошкентдаги бўлими ҳисобланади. Бу ерда фуқаролар бадиий, ҳужжатли фильмларга, реклама роликларига буюртмалар ҳам беришлари мумкин. Бирлашмада бор-йўғи 10 киши меҳнат қилади. Улар иқтидорли сценарийнавислар, режиссёрлар ва актёрларни ижодий ҳамкорликка таклиф этмоқдалар. Шунингдек, бирлашма якка шахслар, корхоналар билан шартнома тузади. У хўжалик ҳисобидаги корхона бўлиб, ҳар бир аъзоси ишнинг якуний натижасидан моддий манфаатдор. Фильмлардан келадиган фойданинг 14 фоизи ижодий гуруҳ аъзолари ўртасида тақсимланади.

«Шарқфильм» ижодий бирлашмаси келгусида миллий руҳ ва чуқур маънавият билан суғорилган асарлар яратишни бош мақсад қилиб қўйган.

Муаттар АСҚАРОВА.

КИТОБЛАР ОЛАМИДА

«Фан» нашриётида қатор китоблар босмадан чиқди. Э. Юсупов, Ж. Туленов, З. Ғафуровнинг «Миллий масала бўйича фалсафий суҳбатлар» рисоласида қайта қуриш, демократия, ошкоралик шароитида миллий ва миллатлараро муносабатлар даражасидаги муаммолар теран таҳлил қилинади. Ўтмиш маданий мероси, тарих, тил, асрий анъаналар асосида ўзликни англаш жараёни хусусида салмоқли фикрлар баён этилади.

Мазкур нашриёт чоп қилган диққатга сазовор китоблардан яна бири Карим Шониёзовнинг «Қанғ давлати ва қанғлилар»дир. Ўзбек халқининг сиёсий ва этник шаклланиши жараёнида етакчи ўрин тутган қанғарлар, Қанғ давлати ҳақида қимматли тарихий далилларни ушбу китобдан билиб олиш мумкин. Сирдарёнинг ўрта оқимларида ташкил топган Қанғ давлатининг чегараси, унга қарашли вилоятлар, шаҳарлар, қанғарларнинг қўшни халқлару давлатлар билан муносабатлари, шунингдек Қанғ давлатининг иқтисодий-маданий ҳаёти, қанғарларнинг тамға ва ўронлари хусусида батафсил маълумот берилади.

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти «Ўзбек адабиёти бўстони» туркумида Аҳмад Яссавийнинг «Ҳикматлар»ини ўқувчиларга тақдим қилди. Китобдан истеъдодли адабиётшунос Иброҳим Ҳаққуловнинг «Аҳмад Яссавий» номли тадқиқоти ҳам жой олган.

Ж. САФО.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРХОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 19.55
Индекс 64008. 4907 буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил